

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 14 FEBRUARI 1951

No. 1761

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)
-Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

	Blz.
Bewapeningsconjunctuur en prijs- en loon- contrôle in de Verenigde Staten	124
Consequenties van de liberalisaties voor de Nederlandse kledingbalans door <i>A. H. Pon- foort</i>	126
Douanetarieven en reële loonvorming door <i>J. Wemelsfelder</i>	128
Economische motivering van de octrooi- bescherming door <i>Ir C. M. R. Davidson</i>	131
A a n t e k e n i n g :	
Het negende verslag van de Nederlandse Re- gering betreffende de werking van het E.R.P	134
Geld- en kapitaalmarkt	136
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Januari 1951 door <i>V. Van Rompuy</i>	136
S t a t i s t i e k e n :	
Bankstaten	137
Stand van 's Rijks Kas	138
Prijndindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	139
Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	139
Werkloosheid en werkverruiming in Neder- land	139
Werkloosheid in België	139

Dezer dagen

zit de Regering van Indonesië op een rubberkussen. Een luchtkussen schijnt het niet te zijn, als men het beloop der grondstoffenprijzen beziet. Maar de Indonésische Minister van Financiën had wel reden om zich af te vragen, of het dik genoeg zou blijken om de ambtelijke bovenbouw te dragen, die het moest torsen. Hij hoopt althans een aantal ambtenaren van het kussen te lichten om zo de staatsbegroting wat te kuisen.

Grote schoonmaak, dat is naar men vermoedt het werk, waarmee de Nederlandse kabinetsformatoren ijverig doende zijn. Alle plannen en ideeën een verffe, een paar nieuwe stukken aangeschaft en dan kan een kamer er weer een tijd tegen, in dit geval dan kan men weer een tijd — vijftien maanden — tegen de kamer. Zou het lopen zoals bij elke voorjaarsuithaal van een tot zuinigheid gedwongen huishouding, dat tot slot na veel omhaal de vertrouwde stukken weer op hun plaats staan?

Het is niet, wat de Engelse conservatieven beogen; zij zijn thans duidelijk uit op een verdergaande verplaatsing van het Engelse kabinet dan die opgeleverd door de recente interne verhuizing door premier Attlee gearrangeerd. Zij willen hun pond vlees — ook in letterlijke zin — en zouden niet wijken, zoals Shylock, indien daartoe — in figuurlijke zin — ministerieel bloed moest vloeien. De plaatsvervangend leider van de oppositie Eden heeft gesproken; het was als in de woorden van Portia: „it droppeth like gentle rain from heaven”, maar het ging niet, zoals Portia bedoelde, over genade. Een uiterst belangrijke week wacht Engeland.

Tere dauw — door de schuld der Nederlandse dichters zo spoedig met spinnewebben geassocieerd — ligt over de Frans-Italiaanse ontmoeting op politiek terrein. De „Neue Zürcher Zeitung” van 13 Febr. spreekt over de welhaast vergeten Frans-Italiaanse tolonieconcepten van twee jaar geleden als een nuttige „Solidaritätskundgebung”, een woord waar teveel troost van uitgaat dan dat de magische klank door vertaling ontluiserd zou mögen worden.

Staat het zo ook met de „Freezing of prices” in de Verenigde Staten? Men krijgt de indruk, dat na het unieke gebaar, waarmede alle lijnen werden geblokkeerd, thans weer heel wat gerangeerd wordt, terwijl ook enkele extratreinen voor laatkomers wel zullen worden ingelegd. Een leidend vakverenigingsleider is thans benoemd tot één der hoofdassistenten van de economische coördinator. Reeds wordt het oppervlak van de „price-freeze” broer en sommige economische experts denken met schrik aan de föhn die nog kan gaan waaien uit de hoek van de voortdurende geldschepping.

Doet zich ergens de zoele wind gevoelen, die bij de voorjaarsopruiming hoort? India vroeg aan de Verenigde Staten twee miljoen ton graan. Het congres deed ver- volgen. Een goed woord vindt een goede plaats; wat zou een goede daad dan niet vermogen?

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

INCASSO VAN
WISSELS EN KWITANTIES

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

AMSTERDAMSCHЕ BANK - INCASSO-BANK

MAANDSTAAT PER 31 JANUARI 1951

ACTIEF

Kas, Kassiers en Daggeldleningen	35.309.246,81
Nederlands schatkestpapier	612.195.200,-
Ander overheidspapier	26.355.000,-
Wissels	8.113.236,40
Bankiers in binnen- en buitenl.	82.091.917,-
Effecten en syndicaten	8.827.305,34
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	27.874.540,54
Debiteuren	326.795.227,12
Deelnemingen	6.040.299,57
Gebouwen	4.000.000,-
Totaal	11.137.601.972,78

PASSIEF

Kapitaal	70.010.000,-
Reserve	34.500.000,-
Bouwreserve	4.000.000,-
Deposito's op termijn	99.062.759,60
Crediteuren	876.226.788,22
Geaccepteerde wissels	1.646.252,27
Door derden geaccepteerd	1.133.681,64
Diverse rekeningen	51.022.491,05
Totaal	11.137.601.972,78

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

BELASTINGCONSULTATIEBUREAU

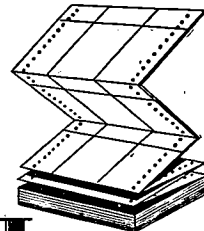
A. L. F. LEVERINGTON

Medewerkers:

E. J. de Boer, Oud-Inspecteur d. Bel.
D. Sweepe, Oud-Ontvanger der Bel.
Mr. Dr. N. J. Feldmann, Bel. jurist
N. A. Schol, Candidaat-notaris
Amsterdam: 1e Helmersstr. 95, Tel. 85508
Haarlem: Ged. Oude Gracht 11 b, Tel. 15598

**KETTING
FORMULIEREN**

Lynco
FABRIEKEN

GRONINGEN - TELEFOON 25318

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

Voor Nederlandse deelnemers organiseert het CIHAN de inzending naar de internationale jaarbeurzen te

MILAAN en **PARIJS**

12 - 29 April

28 April - 14 Mei

- CIHAN regelt voor alle deelnemers huur, ontwerp en opbouw van de stand, in-, uit- en doorvoerformaliteiten, transport, verblijfsdeviezen en afwikkeling.
- Samenwerking met de Nederlandse Kamers van Koophandel voor Italië, resp. Frankrijk.
- Spoedige aanmelding bij het CIHAN gewenst voor het verkrijgen van gunstig gelegen standruimte.

Alle inlichtingen telefoon 77.19.58 (K 1700)

Afd. Buiteni. Jaarbeurzen en Exposities. Kantoor 9-17 uur.

CENTRAAL INSTITUUT TER BEVORDERING V. D. BUITENLANDSE

HANDEL (CIHAN) - DEN HAAG - BEZUIDENHOUTSEWEG 64

★ Adverteer in dit blad ★

Groothandel

IN DIT NUMMER:

- Schadelijk beleid
- Autonomie der economie
- Aandacht voor Beieren
- Rondom het handelsverdrag met West-Duitsland
- Wereldmarkt-perspectieven
- Nieuwe artikelen
- Handelscontacten

**NETHERLANDS TRADE BULLETIN
VOOR WEST-DUITSLAND**

Abonnementsprijs f15.- per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS SCHIEDAM

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Bewapeningsconjunctuur en prijs- en looncontrole in de Verenigde Staten.

De bewapeningsuitgaven van de Verenigde Staten (\$ 50 mrd voor het begrotingsjaar 1951/52 en \$ 60 mrd voor 1952/53) zijn zo groot, dat de Amerikaanse conjunctuur in de eerste jaren op een hoog niveau zal blijven. Op het eerste gezicht lijkt het mogelijk de doeleinden, welke in de begroting zijn gesteld, te bereiken zonder een enigszins aanzienlijke vermindering van de levensstandaard. Immers, de last welke de bewapening op de Amerikaanse volkshuishouding zal leggen, nl. 18 pCt van de nationale productie (thans nog slechts 8 pCt), is veel geringer dan in de oorlog (45 pCt), toen zelfs een verbetering van de levensstandaard plaatsvond. Dat dit thans niet mogelijk is houdt verband met de volgende in dit artikel uiteengezette redenen: de bewapening moet zich voltrekken in de kortst mogelijke tijd; het productie-apparaat is vrijwel volkomen bezet; de materialen voor de vervaardiging van een deel der consumptiegoederen zijn dezelfde als die voor de vervaardiging van oorlogsmateriaal. De spanningen op de goederenmarkten (schaarste en prijsstijging) en de invoering van een prijs- en looncontrole worden hiermede verklaard. Als vierde reden wordt nog genoemd, dat de Regering de bewapeningsuitgaven wil dekken door verhoging van bestaande en invoering van nieuwe belastingen.

A. H. PONFOORT, Consequenties van de liberalisaties voor de Nederlandse kledingbalans.

Aan het eind van 1949 heeft Nederland voor het eerst een actieve kledingbalans; het exportsaldo bedroeg ongeveer f 4 mln. Dit resultaat was echter slechts mogelijk door middel van een vrij strakke contingentering, vooral ten opzichte van België. De import en export van kleding gedurende de 11 maanden van 1950, waarover de gegevens bekend zijn, resulteerden weer in een importsaldo van f 20,8 mln. De liberalisaties in de kledingsector hebben dus een belangrijk deficit tengevolge gehad, dat zich ook duidelijk in bepaalde groepen van artikelen aftekent. In de bovenkledingsector ontwikkelt de kledingbalans zich gunstig. Daar is de balans zelfs sterk actief, vooral door de belangrijke uitvoer van mantels, mantelcostuums en complets naar West-Duitsland en België. In de tricotsector en de sector der nouveauté's, hoeden en pelterijen is de kledingbalans echter nog sterker passief. Wat de pelterijen en hoeden (incl. cloches) betreft, moeten we ons daar bij neerleggen, maar de abnormaal grote import van tricotkleding is niet noodzakelijk.

J. WEMELSFELDER, Douanetarieven en reële loonvorming.

In dit artikel wordt getracht om een, zij het grove, indicatie te verkrijgen van de directe voordelen voor de reële inkomensvorming, welke een bepaald land (als voorbeeld is Duitsland gekozen) onder een liberaal handelsregiem zouden kunnen toevallen. Uit de gegeven berekeningen blijkt, dat de reële lonen in Duitsland lager liggen dan in Nederland. Het merkwaardige is, dat de oorzaak hiervan geheel aan de zijde van de prijsniveau's moet worden gezocht, aangezien de nominale lonen in de onderzochte periode gelijk waren. Wat deze verschillen in prijsniveau's betreft moeten naast diverse andere oorzaken, die niet besproken worden, de protectionistische douanetarieven worden genoemd. Onder bepaalde, met name genoemde premissen, hebben deze op de binnenlandse markt een prijsverhogende werking. Globaal worden hierover enkele berekeningen gemaakt, die een ruwe indicatie geven omtrent de kwantitatieve invloed van het

landbouwtarief op de kosten van levensonderhoud. Gezien de nauwe samenhang tussen kosten van levensonderhoud en algemeen loonpeil, bestaat hier voor Duitsland de mogelijkheid om zijn concurrentie op industrieel gebied te verscherpen, indien het bereid is op agrarisch gebied de offers te brengen, die een liberale tariefpolitiek niet zich brengt.

Ir C. M. R. DAVIDSON, Economische motivering van de octrooibeschermtng.

Over de vraag, waarom de wetgever, niet alleen in ons land doch vrijwel in alle landen, monopolies op grond van octrooien, die soms zwaar in het bedrijfsleven kunnen ingrijpen, wenselijk heeft geacht, bestaan verschillende theorieën. Deze baseren zich gedeeltelijk op overwegingen van rechtvaardigheid, anderdeels op overwegingen van utiliteit. De beloningstheorie poneert, dat iemand, die iets uitvindt, door zijn daad enig nieuw goed schept, waarvoor hem een beloning toekomt. Een andere theorie ziet in een octrooi niet zozeer een beloning voor het doen van een uitvinding, als voor het mededelen van een uitvinding, waardoor de maatschappij wordt verrijkt. Deze theorieën zijn onvoldoende om de octrooibeschermtng te motiveren. De diepere oorzaak van het octrooiwezen moet worden gezocht in economische motieven: een octrooi is het middel om de daadwerkelijke exploitatie van de uitvinding mogelijk te maken.

— SOMMAIRE —

La conjoncture d'armement et le contrôle des prix et des salaires aux Etats Unis.

Les objectifs que les Etats Unis se sont imposés en matière d'armement ne peuvent probablement pas être réalisés sans réduire le niveau de vie parce que 1° l'armement doit s'accomplir le plus vite possible; 2° l'appareil de production est, plus ou moins, complètement occupé; 3° les matières nécessaires à la production d'une partie des biens de consommation sont identiques à celles utilisées pour fabriquer le matériel de guerre; 4° le gouvernement veut financer les dépenses d'armement par un accroissement des impôts actuels et par la création de nouveaux impôts.

A. H. PONFOORT, Les conséquences de la libération aux Pays-Bas pour l'industrie des vêtements.

En 1949 la balance du secteur des vêtements se clôturait pour la première fois, par un boni, qui se chiffrait à 4 millions de florins. Les chiffres d'importation et d'exportation de ce secteur démontrent pour l'année 1950 (11 mois) un déficit de 20,8 millions de florins. La libération s'est donc traduite par un découvert considérable.

J. WEMELSFELDER, Les tarifs douaniers et les salaires réels.

Dans cet article l'auteur fait une étude, plus ou moins élémentaire, concernant les avantages directs en matières de formation des salaires, qu'un pays déterminé (l'Allemagne a été choisie d'exemple) pourrait obtenir d'un régime commercial libre.

Ir C. M. R. DAVIDSON, Les motifs économiques militant en faveur de la protection des brevets d'invention.

L'origine des brevets d'invention doit être cherchée dans des motifs économiques. Le brevet constitue l'instrument pour réaliser l'exploitation effective de l'invention.

Bewapeningsconjunctuur en prijs- en looncontrôle in de Verenigde Staten

Men schrijft ons:

Zo interessant het tot voor kort was over de conjunctuur in de Verenigde Staten te filosofieren en daarover voorstellingen te doen, zo oninteressant is dit probleem door de ontwikkeling van de laatste maanden geworden. De begroting voor 1951/52 heeft aan alle onzekerheid over de omvang van de bewapeningsuitgaven een einde gemaakt. Deze uitgaven (\$ 50 mrd voor het begrotingsjaar 1951/52 en \$ 60 mrd voor het begrotingsjaar 1952/53) zijn zo groot, dat de conjunctuur in de eerste jaren op een hoog niveau zal blijven. De periode van hoge activiteit, welke nu reeds ongeveer een decennium duurt, zal daarom aanhouden.

Door de grote bewapeningsuitgaven krijgt de loop van de Amerikaanse conjunctuur ongeveer het volgende beeld. De na-oorlogse hoogconjunctuur was, afgezien van een kleine recessie in de eerste helft van 1949, in 1950 nog niet ten einde, toen op de top daarvan het begin van de bewapeningsconjunctuur en de anticipaties daarop werden gepland.

De laatstgenoemde factor heeft zelfs een zeer belangrijke rol gespeeld. De versnelling van de bedrijvigheid in de tweede helft van het afgelopen jaar is namelijk slechts voor een deel aan de bewapeningsuitgaven toe te schrijven. Voor het grootste deel was het een anticipatie op de toekomstige vraag in verband met de te verwachten schaarste aan en prijsstijging van goederen, vooral aan duurzame consumptiegoederen. De productie van deze goederen bewoog zich in de tweede helft van 1950 op een uitzonderlijk hoog niveau. Langzamerhand neemt echter de productie van oorlogsmateriaal een steeds groter deel van de totale productie in beslag. Het is te verwachten, dat deze productie over ongeveer een jaar haar op het ogenblik voorziene maximum zal hebben bereikt¹⁾. Daardoor zal echter de achterstand in de vraag naar goederen, welke nog steeds, vooral op het gebied van openbare constructiewerken, bestaat (wegen, scholen, ziekenhuizen enz.) waarschijnlijk nog verder toenemen. De omvang van deze achterstand zal afhangen van de totale productie, van de omvang van de productie van oorlogsmateriaal en van de duur van de bewapeningsconjunctuur. In elk geval lijkt het zeker, dat na het beëindigen of verminderen van deze bewapeningsactiviteit, een grote oorlog buiten beschouwing latende, het inhalen van deze achterstand een compenserende werking op de dan eventueel verlaagde bewapeningsuitgaven zal hebben, zodat men zich voorlopig niet bezorgd behoeft te maken over een grote recessie, laat staan depressie, in de Verenigde Staten.

Van veel groter belang is op het ogenblik de vraag, of de bewapening mogelijk is zonder (aanzienlijke) vermindering van de productie van andere goederen en op welke wijze deze bewapeningsuitgaven moeten worden gefinancierd. Op het eerste gezicht lijkt het verwonderlijk, dat de Amerikaanse economie op het ogenblik onder zulke grote spanningen op de goederenmarkt verkeert, dat dit land zijn toevlucht moet nemen tot een prijs- en looncontrôle. Leest men namelijk het onlangs verschenen rapport van de economische adviseurs van President Truman, dan wordt men getroffen door de waarlijk enorme productieuitbreiding, welke na de oorlog heeft plaatsgevonden. In deze vijf jaren is de totale industriële capaciteit gestegen met 25 à 30 pCt, het aantal civiele werknemers is 8 miljoen

¹⁾ De index van de industriële productie zal waarschijnlijk in Januari ongeveer 220 (basis 1935/39) bedragen, de hoogste stand sedert Juni 1945. De recordstand in de oorlog (eind 1943) was ongeveer 250.

hoger dan tijdens de piek in de oorlog en de productiviteit van de arbeid steeg met ongeveer 10 pCt. Deze cijfers demonstreren de economische macht van de Verenigde Staten. Ook al zou de groei in de volgende jaren niet zo groot zijn als in de afgelopen jaren, dan lijkt het op het eerste gezicht mogelijk de doeleinden, welke in de begroting gesteld zijn, te bereiken zonder een enigszins aanzienlijke vermindering van de levensstandaard. Immers de last, welke de bewapening op de Amerikaanse volkshuishouding zal leggen, namelijk 18 pCt van de nationale productie²⁾ (thans nog slechts 8 pCt) is veel geringer dan in de oorlog, toen dit percentage 45 bedroeg. Toen vond zelfs een verbetering van de levensstandaard, gemeten aan de stijging van de reële lonen plaats. Waarom zou dit thans met een minder aandeel van de bewapening in de nationale productie niet mogelijk zijn? Daarvoor zijn vooral vier redenen aan te voeren. In de eerste plaats moet de bewapening zich voltrekken in de kortst mogelijke tijd, verder is het productie-apparaat vrijwel volkomen bezet en tenslotte zijn de materialen voor de vervaardiging van een deel van de consumptiegoederen dezelfde als die voor de vervaardiging van oorlogsmateriaal. Hiermede kan men de spanningen op de goederenmarkten (schaarste en prijsstijging) en de invoering van een prijs- en looncontrôle verklaren. De vierde reden is, dat de Regering de totale bewapeningsuitgaven wil dekken door verhoging van bestaande belastingen en invoering van nieuwe belastingen.

De eerste reden is verreweg het belangrijkste. Kon men er zeker van zijn, dat een grote oorlog niet in de eerstvolgende vijf jaren zou uitbreken, dan zou het beeld van de Amerikaanse en tevens van de wereldeconomie op het ogenblik volkomen anders zijn. De prijsstijgingen van strategische en andere goederen zouden dan veel geringer zijn³⁾. Helaas kan hierop niet gerekend of gespeculeerd worden. De tijd voor bewapening is volgens de deskundigen kort, zelfs te kort en daarom moet thans *alles* ondergeschikt gemaakt worden aan de opbouw en uitrusting van een groot leger. Daaruit zijn de afkondiging van de noodtoestand en van allerlei maatregelen te verklaren. Verschillende feiten schijnen hiermede in tegenspraak. Dat thans bijv. de auto-industrie nog bijna op volle toeren draait (ongeveer 10 pCt beneden het niveau van begin 1950), lijkt merkwaardig; doch is het niet. Er verloopt altijd een zekere tijd tussen opzet en uitvoering van plannen. Zoals reeds opgemerkt, zal de bewapeningsproductie eerst begin volgend jaar zijn hoogtepunt bereiken⁴⁾. Dan eerst zal duidelijk blijken, welke last deze in koortsachtig tempo uit te voeren bewapening op de bevolking zal leggen. Zolang de fabrieken nog niet voor de productie van militaire goederen gebruikt worden, kan men deze, nu het nog niet werkelijk oorlog is, moeilijk sluiten voor de besparing

²⁾ De totale productie van goederen, na aftrek van de productie van kapitaalgoederen, welke dienen voor vervanging. Deze grootheid is dus kleiner dan het nationale inkomen.

³⁾ Sedert het uitbreken van het conflict in Korea zijn de grondstoffenprijzen in Amerika gestegen met 50 pCt, de agrarische prijzen met 10 pCt, prijzen van voedingsmiddelen in de groothandel met 12 pCt en industriële prijzen met 14 pCt. De kosten van levensonderhoud hebben een recordhoogte bereikt.

⁴⁾ De volgende passage uit het economisch rapport van de President is in dit verband van belang (blz. 85):

„Speed is of the essence in economic mobilization. This sound principle should not be confused with the question of the size of targets. Speed does not mean, for example, that we should as rapidly as possible achieve total mobilization; this is a matter of grand strategy. Nor does it mean that mobilization should not proceed in an orderly fashion, with speed concentrated first on the earlier steps and later on the subsequent steps of the program. But speed does mean that decisions as to targets should be reached as quickly as possible, and that every effort should be made to attain whatever targets are decided upon as rapidly as the basic program calls for”.

van grondstoffen en daarmee werkloosheid kwaken. Men gaat in dit opzicht niet verder dan het gebruik van bepaalde materialen voor civiele doeleinden te beperken (dit is het geval met verschillende metalen, rubber enz.) of in een enkel geval te verbieden.

De omschakeling van de productie van civiele goederen naar die van militaire goederen vindt echter reeds op vrij grote schaal plaats en zal in de loop van dit jaar zeer aanzienlijke voortgang vinden. Bovendien vereist het bewapeningsprogramma de bouw van nieuwe fabrieken enz. De productievermeerdering, welke bij behoud van de huidige levensstandaard nodig zou zijn, kan niet uitsluitend verkregen worden door inschakeling van nieuwe arbeidskrachten of door langere werktijden. Dit ideale geval is niet aanwezig. De werkloosheid is gering en de vergroting van het leger zal vele jongeren aan de arbeidsmarkt onttrekken. Niettemin hoopt men enkele miljoenen nieuwe arbeidskrachten aan te trekken. Al zou dit mogelijk zijn (dit hangt mede van de loon- en belastingpolitiek af), dan zou toch het ontbreken van voldoende productiecapaciteit en grondstoffen een obstakel vormen. De overtollige productiecapaciteit is gering. Iedere uitbreiding van de productie van militaire goederen moet thans en nog meer in de loop van dit jaar in vele gevallen gaan ten koste van de productie van civiele goederen. Weliswaar zal bijv. de staalindustrie in de volgende jaren zeer aanzienlijk worden uitgebreid, maar het zijn juist de eerstvolgende jaren, welke de grootste moeilijkheden geven. Over enkele jaren zal het in verband met de voorzienige uitbreiding van het productie-apparaat mogelijk zijn de bewapeningsuitgaven, ook al zouden deze dan gehandhaafd blijven op ongeveer \$ 50 mrd per jaar, te doen zonder al te grote beperkingen in de productie van civiele goederen.

De reeds ingetreden en nog te verwachten schaarste, gepaard met de onzekerheid of er een oorlog zal komen, is een van de voornaamste oorzaken van de prijsstijgingen van de laatste maanden, welke in de laatste weken zelfs een versnelde beweging hebben genomen. Deze schaarste is te verklaren uit het feit, dat er niet alleen een grote bedrijvigheid in de Verenigde Staten, maar vrijwel overal in de wereld heerst. Dit is het grote verschil met de situatie bij het begin van de tweede wereldoorlog. Toen heerste er grote werkloosheid en was het productie-apparaat onderbezet. Vandaar, dat de bewapening zelfs, over de gehele oorlogsperiode beschouwd, gepaard kon gaan met een verhoging van het reële loon, omdat de lonen in 1939 op een relatief laag niveau stonden. Het inkomen was in de oorlog door rantsoenering en het stopzetten van de productie van duurzame consumptiegoederen slechts voor een deel te besteden. De vruchten van de stijging van het reële loon, verdiend in de oorlog, werden voor een belangrijk deel na de oorlog geplukt. Thans is de situatie echter, dat door de bijna volledige werkgelegenheid de lonen reeds op een hoog niveau staan, zodat er niet een dergelijke verbetering als in de tweede wereldoorlog te verwachten is. Daar staat tegenover, dat het productie-apparaat aanzienlijk groter en kwalitatief beter is dan bij het begin van de tweede wereldoorlog.

Het, (te verwachten) tekort aan goederen in het algemeen is niet in voldoende mate te dekken door invoer uit andere landen. Daar komt bij, dat bijna alle landen, afgezien van de bewapening, nog programma's van reconstructie en economische ontwikkeling hebben te voltooien of uit te voeren, waarvoor productiemiddelen vereist zijn. De onzekerheid over de duur en totale omvang van de bewapening heeft reeds geleid tot een enorme geanticiperde vraag naar goederen, welke zich nog voortzet.

Deze internationaal werkende factor wordt versterkt door een binnenlands werkende factor. Het Amerikaanse

publiek is zich, waarschijnlijk meer dan ooit vroeger is voorgekomen, bewust van de gevolgen van inflatie. Dit is niet te verwonderen voor een bevolking, die zich nog de oorlogsinflatie herinnert en zich feitelijk nog bevindt in de na-oorlogse inflatie, welke overigens, vergeleken met andere landen, van bescheiden afmetingen was. De oorlogsinflatie manifesteerde zich vooral in een prijsstijging (tot April 1943, toen een effectieve prijscontrole werd ingevoerd) en schaarste aan bepaalde goederen, de na-oorlogse inflatie in een snel afnemende schaarste, maar in een sterker prijsstijging na opheffing van de prijscontrole in 1946. De huidige spanningen zijn daarom vooral een gevolg van de vrees voor algemene prijsstijging en voor schaarste van duurzame consumptiegoederen. Men moet niet uit het oog verliezen, dat de Amerikaanse gezinshuishouding hoe langer hoe meer gemechaniseerd wordt. Bij het uitbreken van het Korea-conflict was de achterstand op de huizenmarkt (elk nieuw huis vereist een aanzienlijke investering in duurzame consumptiegoederen), op de markt van sommige duurzame consumptiegoederen (auto's en diepvriezers) om niet te spreken van de nieuwste aanwinst in de rij van duurzame consumptiegoederen, de televisie, nog niet geheel ingehaald. De materialen en de machines, waaruit en waarmee deze goederen vervaardigd worden, zijn voor een deel te gebruiken voor de productie van oorlogsmateriaal. Vandaar de vrees voor schaarste en de vóorkopen, welke op grote schaal hebben plaatsgevonden. De tabel, ontleend aan het „Federal Reserve Bulletin”, geeft een duidelijk inzicht in de omvang van dit verschijnsel. Bij vergelijking met de eerste helft van 1950 moet men bedenken, dat de productie zich toen reeds op recordniveau bevond.

Productie van de belangrijkste huishoudelijke duurzame goederen.

	4e kwartaal 1950 op jaar-basis (aantal in miljoenen stuks)	Stijging in procenten in het 4e kwartaal van 1950 vergeleken met:		
		eerste helft 1950	vierde kwartaal 1949	1947-1949 gemiddelde
Radio's	17,3	24	25	5
Televisies	9,8	58	85	600
IJskasten	6,2	6	47	44
Fornuizen	5,2	4	30	16
Wasmachines	4,8	20	37	30
Stofzuigers	3,4	0	6	0
Electrische strijkmachines	1,5	67	25	0
Meubelen	1,5	16	23	28
Tapijten (vierkante yards)	93,2	7	24	20
Gemiddelde:				
Inclusief televisies	20	39	61
Exclusief televisies	10	28	25

Deze grote aankopen schijnen voor een niet onbelangrijk deel betaald te zijn met spaargelden. Volgens voorlopige schattingen zijn de besparingen aan het eind van 1950 uitzonderlijk laag geweest, ondanks een record nationaal inkomen. De verzwaring van de afbetalingsvoorwaarden in November schijnt ogenschijnlijk weinig succes gehad te hebben. De groep van consumenten, die door de verhoging niet meer de eerste betaling op auto's kon verrichten, is waarschijnlijk naar de markt van andere (goedkopere) duurzame consumptiegoederen verdreven. Bovendien moet niet uit het oog worden verloren, dat degenen die op afbetaling kopen, vaak belangrijke eigen middelen hebben (vaste goederen of effecten), maar in het kader van hun beleggingspolitiek in normale tijden deze wijzer van hun financieel prefereren, in abnormale tijden echter een deel van hun bezittingen zullen realiseren. In hoeverre ontsparingen hebben plaatsgevonden is niet bekend. In elk geval is zeker, dat de consumptieve uitgaven in de laatste maanden het beschikbare inkomen overtreffen. De vermindering van het aanbod van consumptieve

goederen zal dus vooral op het gebied van duurzame consumptiegoederen plaatsvinden, niet of slechts in geringe mate op dat van voedingsmiddelen en kleding. Door uitbreiding van het aantal arbeidskrachten of verlenging van de werktijd is de omvang van de productie van duurzame gebruiksgoederen niet op het vóór-bewapeningsniveau te handhaven. Bepaalde grondstoffen en bepaalde fabrieken vormen in de eerste plaats de „bottleneck”, niet de arbeidskrachten. Daarom wordt ook het gebruik van bepaalde grondstoffen voor consumptieve doeleinden beperkt.

De vermindering van de levensstandaard voltrekt zich dus automatisch door het niet meer in voldoende mate beschikbaar zijn van duurzame consumptiegoederen. Op het ogenblik is deze productie voor enkele goederen nog op een vrij hoog peil (ó.a. auto's), voor andere goederen is reeds een aanzienlijke daling ingetreden (o.a. in de bouw van woningen). De verlaging van de levensstandaard zal echter niet voor iedereen gelijk zijn. Degenen, die niet in de eerste jaren tot aankoop van duurzame consumptiegoederen behoeven over te gaan, voelen deze beperking niet, tenzij electriciteit en benzine gerantsoeneerd zouden worden, waarop zolang er geen oorlog is, weinig kans bestaat. Wel hebben de prijsstijgingen van de laatste maanden reeds een verlaging van de levensstandaard voor een deel van de bevolking teweeggebracht. Bovendien is de Amerikaan gewend aan vooruitgang. In dit opzicht is voor hem stilstand inderdaad achteruitgang. De gevaren voor een verdere versnelling van de prijsstijging, welke in de Verenigde Staten voor een deel van de arbeiders bijna onmiddellijk gepaard gaat met een loonsverhoging, hebben geleid tot de afkondiging van een prijs- en looncontrôle.

De eerste belangrijke maatregel op dit gebied werd begin December genomen als gevolg van de aangekondigde prijsverhoging van het nieuwste model Chevrolet, welke door het Bureau van Prijsstabilisatie ongedaan werd gemaakt. Daarop volgde op 19 December een verzoek om vrijwillige prijshandhaving, welke poging echter mislukt is, hetgeen voldoende blijk uit het versnelde tempo van de prijsstijging van de laatste weken. De afkondiging van de prijs- en looncontrôle op 27 Januari, welke de prijzen op het hoogste niveau, bereikt tussen 19 December en 25 Januari en de lonen op het niveau van 25 Januari „bevriest”, was noodzakelijk om de opwaartse prijsdriehoek te remmen.

Deze maatregel betekent nog niet een algemene prijsstop. Waarschijnlijk zal zij de functie van afremmen van de prijsstijging vervullen. Het is bijvoorbeeld te verwachten, dat de prijzen van nieuwe auto's herzien zullen worden. De begin December aangekondigde en ongedaan gemaakte prijsstijging was voor een deel een anticipatie op de te verwachten verdere kostenstijging, welke intussen ook voor een deel heeft plaatsgevonden maar zich nu door de prijs- en loonbeveiliging niet zo zal voortzetten als de producenten twee maanden geleden voorzien en geschat hebben. Veel belangrijker voor de kosten van levensonderhoud is evenwel, dat buiten deze maatregel vallen alle agrarische prijzen, welke nog onder de zgn. pariteitsprijzen liggen ⁵⁾. De „Defense Production Act” staat namelijk slechts prijscontrole toe voor de agrarische producten, welke boven de zgn. pariteitsprijzen liggen. Voor enkele producten, wier prijzen boven de pariteitsprijzen liggen, is evenwel al een uitzondering gemaakt. Er zit dus een aanzienlijk gat in de dijk, opgeworpen tegen de prijsstijging, dat pas gedicht zal kunnen worden als de prijzen van landbouwproducten de pariteitsprijzen hebben bereikt. Ook op andere gebieden zal de prijsstijging zich waarschijnlijk nog voortzetten. Daarom zal de komende periode waarschijnlijk een afebbing van de golf van prijsstijging te zien geven. Ook op het gebied van de lonen is nog een verdere stijging te verwachten, in de eerste plaats omdat de kosten van levensonderhoud voorlopig nog zullen blijven stijgen en vervolgens omdat het met het oog op het belang van productievergroting niet wenselijk en bovendien moeilijk is, verhoging van de arbeidsproductiviteit niet te belonen met loonsverhoging. Tenslotte moet rekening worden gehouden met de grote elasticiteit van de vraag naar arbeid. Daar arbeid de grote „bottleneck” zal worden, is loonsverhoging in bepaalde gevallen het aangewezen middel om de spanningen op een deel van de arbeidsmarkt te verminderen.

Prijs- en looncontroles zijn echter maatregelen tegen symptomen, niet tegen de werkelijke oorzaak van de inflatie. Daarvoor zijn andere maatregelen noodzakelijk, maatregelen, welke voor een belangrijk deel in de fiscale en monetaire sfeer liggen. Het hangt van het effect van deze maatregelen af in hoeverre de beheersing van prijzen en lonen zal slagen.

⁵⁾ Om enkele voorbeelden te geven, de prijs van aardappelen is 56 pCt, die van kippen 80 pCt en die van tarwe 90 pCt van de pariteit.

Consequenties van de liberalisaties voor de Nederlandse kledingbalans

Een van de sectoren van het Nederlandse bedrijfsleven, waarin de gevolgen van de liberalisatiemaatregelen bijzonder duidelijk naar voren komen, is wel de kledingsector.

Evenals dat met de totale Nederlandse handelsbalans in de laatste maanden van 1949 het geval was, vertoonde ook de balans van im- en export van kleding eind 1949 in steeds mindere mate een passief resultaat. Uiteindelijk bleek bij het opmaken van de balans voor de kledingim- en export gedurende 1949 zelfs, dat de uitvoer van kleding de invoer had overtroffen. Tegenover een import van f 44 mln stond een export van kleding ter waarde van bijna f 48 mln. Van deze beide bedragen kon men dat voor de import als normaal beschouwen voor de na-oorlogse jaren, want ook over 1947 had de import van kleding een waarde van f 50 mln vertegenwoordigd; over 1948 was dit bedrag belangrijk lager, nl. f 41 mln. Het bedrag voor de kledingexport over 1949 was echter niet normaal; het

betekende een record. Gedurende de jaren na de bevrijding was de export van kleding gedurig in omvang toegenomen, nadat in de laatste jaren vóór de oorlog slechts voor een bedrag van gemiddeld f 3,5 mln per jaar was geëxporteerd. Reeds in 1946 werd voor f 10 mln kleding uitgevoerd en gedurende 1947 werd dit bedrag meer dan verdubbeld, nl. f 22,4 mln. Over 1948 werd wederom een hoger bedrag genoteerd (f 28,9 mln) en 1949 gaf opnieuw een stijging met ruim 58 pCt te zien: f 47,8 mln. Aan het einde van 1949 was voor het eerst dus een actieve kledingbalans bereikt, welk resultaat echter slechts door middel van een vrij strakke contingentering, vooral ten opzichte van België, mogelijk was geweest. In het volgende zullen wij zien hoe gedurende 1950 deze situatie volkomen werd gewijzigd.

Kledingexport.

Tijdens het contingenteringsregiem waren er twee

categorieën landen te onderscheiden bij de kledingexport. Er waren in de eerste plaats landen, waarvoor de contingenten steeds te klein bleken, waar dus meer vraag naar Nederlandse kleding was dan in verband met deze contingenten kon worden bevredigd. Ook waren er echter landen, waar de contingenten steeds te groot bleken te zijn, wat dus zeggen wil, dat de vraag daar geringer was dan de invoermogelijkheden, gezien de grootte van het contingent. Goede voorbeelden waren voor de eerste categorie Denemarken en Noorwegen, voor de tweede categorie Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Liberalisatie van de kledingimport door landen als Frankrijk en Engeland sorteerde weinig effect, omdat uiteraard de marktsituatie dezelfde bleef in deze landen. Landen als Denemarken en Noorwegen, waarvoor dus de contingenten steeds te klein waren geweest, liberaliseerden echter op kledinggebied vrijwel niets, zodat ook hier de situatie ongewijzigd bleef. Voor onze export van kleding brachten de liberalisaties slechts in enkele gevallen belangrijk vergrote mogelijkheden.

Alleen Zweden en West-Duitsland brachten verbeteringen van betekenis in de marktsituatie voor kleding. De Belgische markt was al sinds geruime tijd open voor invoer van kleding uit ons land; ook hier bracht dus de liberalisatie voor de Nederlandse kledingexport geen ingrijpende wijziging. Het bleef ook in 1950 voor de kledingindustrie noodzakelijk om steeds nieuwe markten te zoeken, veelal gelegenheidsmarkten als Singapore, Portugees Oost-Afrika, Bahrein, om maar enige voorbeelden te noemen. Deze exporten zijn noodzakelijk om een permanente kledinguitvoer mogelijk te maken; slechts met een zo uitgebreid mogelijk exportgebied kan de kledingindustrie een permanente export verwezenlijken.

Het handelsverdrag met West-Duitsland, dat in Augustus 1949 werd afgesloten, was voor Nederland feitelijk het begin van de liberalisaties. Zonder belemmeringen kon er kleding naar West-Duitsland worden uitgevoerd en dit is ook op vrij grote schaal gebeurd.

Maanden	Import kleding uit West-Duitsland	Export kleding naar West-Duitsland
Gem. maand 1949	f 64.166	f 499.916
Gem. maand 1950 (11 maanden)	„ 358.447	„ 3.490.984
Januari 1950	„ 109.447	„ 1.923.680
Mei 1950	„ 273.312	„ 3.544.157
October 1950	„ 780.520	„ 5.921.464
November 1950	„ 930.046	„ 5.600.898

Men heeft van Westduitse zijde heftig geageerd tegen de onbelemmerde Nederlandse kledingexport en het is niet te verwonderen, dat West-Duitsland in het nieuwe handelsverdrag met Nederland, dat kort geleden is afgesloten, wederom contingenten heeft opgenomen voor de import van confectiekleding. Te meer is het begrijpelijk, dat West-Duitsland kleding van de vrije lijst heeft afgevoerd, als men bedenkt, dat de Westduitse confectie-industrie weer vrijwel op normale capaciteit werkt en de positie binnen het kader van de Europese Betalings Unie slecht is. Vooral wat de mantels betreft is men er van Duitse zijde toe overgegaan een strenge restrictie toe te passen; waarschijnlijk zal het er op neerkomen, dat in het nieuwe verdragsjaar mantels, complets en mantelpakken zullen worden toegelaten tot een gezamenlijke waarde, die geringer is dan de huidige jaarlijkse mantelexport.

Over de 11 maanden van 1950, waarvan de gegevens bekend zijn, bedroeg het aandeel van West-Duitsland in onze kledingexport ruim 49 pCt, zodat het duidelijk is van welk een eminent belang het continueren van deze exportmogelijkheid voor de Nederlandse kledinguitvoer is. Ook de import van kleding uit West-Duitsland is stijgende, zoals uit bovenstaand overzicht duidelijk blijkt.

Kledingimport.

Bij de import van kleding was de situatie aan het einde van de strakke contingenteneringsperiode heel anders dan bij de export. In de handelsverdragen waren steeds belangrijke contingenten opgenomen voor invoer van kleding in Nederland, ook voor België. Van Nederlandse zijde werd strak aan deze contingenten de hand gehouden en slechts in het Belgische geval gaf dit vaak aanleiding tot conflicten. Men wist dan ook in Nederland, dat liberalisatie van de Nederlandse kledingimport voornamelijk een belangrijk toenemende invoer van Belgische kleding ten gevolge zou hebben. Dat bleek ook inderdaad in grote lijnen het geval te zijn. De invoer van Belgische kleding was geleidelijk niet meer aan beperkingen onderhevig en zoals bij de export Nederland profijt trok van de Duitse liberalisaties, zo profiteerde ook België van deze kans om op de Nederlandse markt overtollige goederen te spuien en bovendien een permanente export van grote omvang van kleding naar Nederland op te bouwen.

Na Januari 1950 steeg deze import geleidelijk tot f 7 mln in Mei en Juni. Daarna volgde een kleine terugval, die echter omsloeg in een nog grotere stijging in September, October en November.

Maanden	Import kleding uit België/Luxemb.	Export kleding naar België/Luxemb.
Gem. maand 1949	f 1.187.833	f 1.243.000
Gem. maand 1950 (11 maanden)	„ 5.704.879	„ 1.692.070
Januari 1950	„ 1.483.294	„ 900.722
Mei 1950	„ 7.252.959	„ 1.764.204
October 1950	„ 8.612.094	„ 2.346.622
November 1950	„ 8.787.803	„ 1.721.806

Tot en met November 1950 was het aandeel van België in de Nederlandse kledingimport daarmee gekomen op 64 pCt (1949 : 32 pCt). Het percentage van de Nederlandse kledingimport, dat door andere landen wordt geleverd, verminderde dus tot 36, maar absoluut gerekend was er een belangrijke stijging te constateren. Vooral de importen uit het Verenigd Koninkrijk, West-Duitsland en Italië namen in omvang toe (Verenigd Koninkrijk bijv. 1949 f 6,3 mln en 11 maanden 1950 f 15,7 mln). Alleen in de kledingsector ontstond zodoende in 1950 een deficit met België van ruim f 44 mln, dat gedeeltelijk weer werd opgeheven door de uitbreiding van de export van kleding naar Duitsland.

Kledingbalans.

Wanneer we nu de import en export van kleding gedurende de 11 maanden van 1950, waarover de gegevens bekend zijn, in hun geheel met elkaar vergelijken, dan komen we tot een importsaldo van f 20,8 mln, terwijl eind 1949 een exportsaldo van ongeveer f 4 mln op de kledingbalans voorkwam.

We weten reeds welke landen het belangrijkste aandeel in dit importsaldo hebben gehad: België en het Verenigd Koninkrijk. Hieronder geven wij voor de belangrijkste landen, waarvan kleding werd betrokken en waaraan kleding werd geleverd, de cijfers weer, waarbij vooral ook het bedrag opvalt voor export van kleding naar Indonesië. Gedurende 1949 kon voor ruim f 12 mln aan kleding naar Indonesië worden geëxporteerd. Dat is in 1950 weliswaar gedaald, maar toch kan men het bereikte resultaat over de eerste 11 maanden (f 8,8 mln) niet onbevredigend noemen. Ook in November 1950 werd weer voor f 1.172.835 kleding naar Indonesië uitgevoerd, zodat de vrees, dat deze export geheel zou ophouden, tot nog toe ongegrond blijkt te zijn. Na 11 maanden van 1950 komen we voor de kledingbalans tot een dekkingspercentage van 79.

11 maanden 1950.

Import kleding (naar landen)	Bedrag	Export kleding (naar landen)	Bedrag
België/Luxemburg	f 62.753.671	West-Duitsland	f 38.400.823
Ver. Koninkrijk	15.659.756	België/Luxemburg	18.612.776
Frankrijk	3.882.973	Indonesië	8.847.442
West-Duitsland	3.942.916	Zweden	3.350.777
Italië	2.672.954	Ver. Koninkrijk	1.560.000
Zwitserland	2.019.946	Zwitserland	1.284.719
Overige landen	7.316.078	Overige landen	5.414.795
	f 98.248.294		f 77.471.332

Importsaldo f 20.776.962, dekkingspercentage 79.

Behalve de hier genoemde landen zijn ook Finland, Noorwegen, Frankrijk en Denemarken voor de kleding-export van groot belang; al bleef de afzet in die landen tot en met November 1950 nog onder het miljoen gulden.

Er bestaat een groot verschil tussen de artikelen, die worden ingevoerd en de kleding, die door Nederland wordt geëxporteerd. Bij de herenbovenkleding is het verschil tussen im- en export niet groot; gedurende 1950 was het bedrag hiervoor aan beide kanten van de balans ongeveer f 12 mln. Dameskleding werd door Nederland echter in veel belangrijker mate uitgevoerd dan geïmporteerd. Ongeveer de helft van de Nederlandse kleding-export bestaat uit damesbovenkleding; van Januari tot en met November 1950 voor een bedrag van f 38,1 mln, waarvan de mantels en mantelcostuums de belangrijkste artikelen waren (f 31,2 mln). Het merendeel van deze mantels ging naar West-Duitsland (f 18 mln) en België (ca f 9 mln).

Bij de import speelt de damesbovenkleding een veel onbelangrijker rol; voor 1950 komen we tot een bedrag, dat ongeveer gelijk is aan dat voor de import van herenbovenkleding, nl. f 11 mln. Het grote verschil tussen im- en export van kleding is echter gelegen in twee sectoren, de tricotsector en de nouveauté's, pelterijen en hoeden. Voor beide sectoren is het importbedrag steeds groter geweest dan dat van de export, maar na de liberalisaties is het verschil met sprongen toegenomen. In beide gevallen

is België de belangrijkste leverancier, vooral in de tricotsector, waar over de 11 maanden van 1950 tegenover een import ter waarde van f 28 mln een export van f 10 mln stond. Voor de pelterijen, nouveauté's en hoeden is het verschil iets minder groot; tegenover een import ter waarde van f 29 mln stond hier een export, die ongeveer f 14 mln beliep.

Over het geheel genomen zien we dus, dat op de kledingbalans Nederland het sterkst is in de eigenlijke bovenkledingsectoren voor de artikelen, die uit wollen, katoenen, rayonnen of zijden weefsels zijn vervaardigd. Daar is de balans zelfs voor ons land sterk actief, vooral door de belangrijke uitvoer van mantels, mantelcostuums en complets naar West-Duitsland en België. In de tricotsector en de sector der nouveauté's, hoeden en pelterijen is echter de kledingbalans nog sterker passief. Wat de pelterijen en hoeden (incl. cloches) betreft, moeten we ons daar bij neerleggen, maar de abnormaal grote import van tricotkleding is niet noodzakelijk.

Ook Nederland beschikt over een vrij omvangrijke industrie voor brei- en tricotgoederen en deze industrie moet er voor waken, dat zij niet van de Nederlandse markt wordt verdrongen. De Belgische industrie voor brei- en tricotgoederen heeft in ons land langzamerhand een vast afzetgebied ingenomen en slechts door het verwezenlijken van een betere kwaliteit zal het mogelijk zijn dat verloren gebied weer te herwinnen.

Men ziet dus, dat de liberalisaties in de kledingsector een belangrijk deficit tengevolge hebben gehad, dat zich ook duidelijk in bepaalde groepen van artikelen aftekent. In de bovenkledingsector ontwikkelt de kledingbalans zich gunstig, daarentegen overtreft de import van tricotartikelen, accessoires en onderkleding de export van deze artikelen in belangrijke mate¹⁾.

Amsterdam.

A. H. PONFOORT.

¹⁾ Volledigheidshalve zij hier nog vermeld, dat voor het samenstellen van dit overzicht de volgende statistiekposten van de naamlijst A van het C.B.S. zijn gebruikt: 361, 367/8, 581003, 4, 5 en 9, 582003, 4, 5 en 9, 583003 en 5, 584/588, 591/593, 607, 610/617.

Douanetarieven en reële loonvorming

Inleiding.

Het oude probleem van de douanetarieven is weer actueel geworden door de conferentie te Torquay. Het beeld, dat Mr Van Blankenstein ons over deze conferentie heeft geschetst¹⁾, was niet bijzonder florissant en getuigde van weinig optimisme.

Het is een van de merkwaardige, misschien zelfs tragische, paradoxen van onze tijd, dat, terwijl nagenoeg alle leidende figuren in Europa overtuigd zijn van de noodzaak van integratie en samenwerking en pleiten voor een drastische verlaging van de douanetarieven, weinig hiernaar blijken te handelen wanneer het op de praktijk aankomt. Zodra men aan de conferentietafel plaats neemt schijnt men zich terug te trekken in de heilige en veilige huisjes van bescherming.

De algemene pleidooien voor tariefverlaging of tariefafschaffing ontlenen nog altijd hun argumenten aan de klassieke economische stelregels. Deze zijn zo algemeen bekend, dat zij nauwelijks enige toelichting behoeven. Door een liberale handelspolitiek, aldus de geijkte argumenten, krijgt ieder land de gelegenheid om zich op die producten te specialiseren, waarvoor het het meest geschikt is. De wet van de comparatieve kosten doet haar werking gelden en het resultaat is, dat op langere termijn

¹⁾ „De conferentie inzake de tarieven te Torquay” door Mr H. van Blankenstein in „E.-S.B.” van 29 November 1950.

het algemeen welvaartspeil stijgt en het economisch potentieel wordt versterkt.

Onlangs het feit, dat op het aambeeld van deze klassieke doctrines regelmatig wordt gehamerd, schijnen de moeilijkheden onoverkomelijk te blijven.

Mogelijk is het de angst voor de directe nadelige gevolgen, die hier de barrière vormt. Daarnaast is het een belangrijke handicap, dat men zich, zittend om de conferentietafel, nimmer een duidelijk beeld kan vormen van de exacte voordelen, die uit de toenemende arbeidsverdeling voort kunnen vloeien. De gehele materie is in feite alleen beredeneerbaar in de theorie en onberekenbaar in de praktijk.

Probleemstelling.

Hieronder is nu getracht om toch een, zij het grove, indicatie te verkrijgen van de directe voordelen voor de reële inkomensvorming, welke een bepaald land onder een liberaal handelsregiem zouden kunnen toevallen. Een aspect van het gecompliceerde tariefprobleem wordt dus aan de hand van een speciaal voorbeeld geanalyseerd. Als voorbeeld is hiertoe Duitsland gekozen, dat voor ons land van bijzondere betekenis is en dat vergeleken met andere Europese landen een middelmatig hoog tarief heeft.

In systematische volgorde liggen daarbij dan de volgende vragen voor de hand:

- A. Op welk niveau liggen de reële lonen in Duitsland? Zijn zij bijvoorbeeld hoger of lager dan in Nederland?
- B. Welke factoren (behalve het douanetarief) kunnen het eventuele verschil bepalen?
- C. Welke invloed kan dan ongeveer aan het doanetarief worden toegekend en onder welke voorwaarden?
- D. Welke conclusies kunnen uit het onder C gevondene worden getrokken?

A. *Het reële loon in Duitsland.*

De enige manier om hierover iets te weten te komen is een vergelijking met een ander land, waartoe wij in ons geval Nederland hebben genomen.

Het statistisch procédé, dat hierbij het best gevolgd kan worden, is, dat men een vergelijking maakt tussen de hoeveelheid goederen, die een Duits industrie-arbeider met één uur werken aan kan schaffen en de hoeveelheid goederen, die een Nederlands arbeider met dezelfde arbeidstijd kan kopen²⁾. Nu maakt het gegeven statistisch materiaal het alleen mogelijk om het onderzoek uit te strekken naar de aanschaf van voedings- en genotmiddelen, omdat in de desbetreffende statistieken hoeveelheden en kwaliteiten het duidelijkst zijn aangegeven en onderscheiden.

Deze goederenhoeveelheden dienen daarbij dan gewogen te worden volgens de bestaande koopgewoonten. M.a.w.: met behulp van budgetstatistieken kan worden vergeleken, het levensmiddelenpakket, dat Duitse en Nederlandse geschoolde industrie-arbeiders aan kunnen schaffen wanneer zij één uur werken en bijv. kopen volgens de in Duitsland bestaande koopgewoonten. Om het eventuele verschil in koopgewoonten tussen Nederland en Duitsland in de berekeningen te verdisconteren dient dan ook nog het omgekeerde te worden nagegaan, nl. de hoeveelheid goederen, die beide categorieën van arbeiders aan kunnen schaffen wanneer zij hun loon besteden volgens de in Nederland gangbare consumptiegewoonten. Merkwaardigerwijs brengen beide berekeningen in dit geval geen enkel verschil in het eindresultaat, zodat verschillen in bestedingsgewoonten van geen invloed zijn op de gevonden cijfers. De tamelijk uitvoerige calculaties hierover zullen, om het geheel niet met een overvloed van cijfers onleesbaar te maken, verder achterwege blijven.

Het verschil in reële lonen tussen Nederland en Duitsland dat men op deze wijze vindt, is in onderstaande grafiek „doorzichtig” gemaakt.

Hoeveelheid landbouwproducten, die een Nederlands en een Duits arbeider met één uur werken aan kan schaffen.

100

Nederland = 100 { 2e kwartaal 1949.
2e kwartaal 1950.

73

Duitsland (vóór liberalisatie 2e kwartaal 1949).

76

Duitsland (na liberalisatie 2e kwartaal 1950).

Globaal gesproken kan de Duitse arbeider dus met zijn arbeidsprestatie 25 pCt minder aan landbouwproducten kopen dan de Nederlandse.

B. *De oorzaken van het verschil in reële lonen.*

Het argument ligt voor de hand, dat het bovenstaande verschil kan worden verklaard door een verschil in arbeidsprestatie tussen de Nederlandse arbeider en zijn Duitse

collega, waardoor de eerste zich per tijdseenheid ook meer goederen kan aanschaffen.

Het is echter opvallend, dat, wanneer wij de urenlonen over de desbetreffende periode in één valuta (bijv. in gulden) uitdrukken, deze in beide landen nominaal even hoog blijken te zijn. De verklaring van het reële loonsverschil kan dus alleen aan de kant van de prijzen worden gezocht. Wanneer wij de verschillende producten dan ook afzonderlijk onder de loupe nemen, blijkt, dat de Duitse huismoeder veel hogere prijzen moet betalen dan de Nederlandse voor eieren, jam, varkensvlees, rundvlees, melk, melkproducten, groenten, fruit, suiker, margarine, peulvruchten, vis etc. Kortom, dit zijn in het algemeen producten, waarvan Nederland of andere Europese landen belangrijke leveranciers zijn.

Over de verschillende factoren, welke, behalve het tarief, dit prijsverschil kunnen verklaren, behoeft hier niet te worden gesproken, aangezien dit buiten het eigenlijke onderwerp valt. Van belang is slechts, dat de verklaring van het reële loonsverschil alleen aan de kant van de prijzen moet worden gezocht.

C. *De invloed van het tarief.*

Het is een bekend feit, dat (enkele zuiver theoretische uitzonderingen daargelaten) het tarief de binnenlandse prijzen opdrijft. Direct, doordat de importeur doorgaans het tarief boven de importfactuurprijs moet betalen. Indirect, doordat de inefficiënte Duitse productie wordt gestimuleerd, zodat het binnenlandse prijsniveau boven dat van de wereldmarkt komt te liggen.

Nu doet zich bij de analyse van de invloed van deze Duitse tarieven de grote moeilijkheid voor, dat deze gedurende de hier beschouwde periode (zie grafiek) op specifieke basis (d.w.z. per gewichtseenheid) werden vastgesteld. Wil men het specifiek recht tot een ad valorem recht herleiden dan dient eerst de incidence te worden berekend. Aan deze moeilijkheid kan men ontkomen door gebruik te maken van het „ad valorem” tarief, dat door de Duitsers in Torquay is ingediend en in zijn geheel voor publicatie is vrijgegeven³⁾. De Duitsers hebben immers verklaard, dat deze ad valorem tarieven lager waren dan de voormalige specifieke rechten, wanneer deze op ad valorem basis worden herleid⁴⁾. Een globale vergelijking tussen beide tariefsystemen bevestigt deze uitspraak, zodat wij, wanneer wij dit nieuwe tarief als basis voor onze calculaties aannemen, resultaten verkrijgen, die voor ons doel eerder te laag dan te hoog moeten zijn.

De bewuste tariefposten kunnen thans op dezelfde wijze en met dezelfde maatstaven gewogen worden als de reële lonen, waarover hiervoor werd gesproken. Onderstaand staatje geeft hiervan een kort overzicht.

Tariefpost	Wegingscoëfficiënt	Tarief
Melk en melkproducten	15	25 pCt
Boter	0,5	25 „
Margarine en vet	8	35 „
Kaas	3,5	30 „
Eieren	4	30 „
Vlees e.d.	11	25 „
Vis	1,5	10 „
Brood, gebak, tarwe e.d.	19	20 „
Peulvruchten	0,6	10 „
Aardappelen	4	35 „
Groente	8	20—35 „
Fruit	4	20—35 „
Suiker	4	35 „
Jam	1	35 „

Gewogen gemiddelde totaal: 25 pCt

Hieruit mogen wij niet de conclusie trekken, dat we de totale invloed van deze tarieven op de Duitse kleinhandelsprijs op 25 pCt kunnen stellen. Immers, doorgaans

³⁾ Zollentwurf 1950, Verlag des Bundesanzeigers, Frankfurt (Main).

⁴⁾ Zie: „Neue Zürcher Zeitung” van 12 Augustus 1950.

²⁾ Gebruikte statistieken:
Uurlonen Nederland: Statistiek der lonen, C.B.S., 1949/50.
Uurlonen Duitsland: „Wirtschaft und Statistik, 1949/50; Statistisches Handbuch des Deutschen Reiches.
Budgetgegevens Nederland: Budgetstatistieken, C.B.S., 1949/50.
Budgetgegevens Duitsland: Mitteilungen des Institutes der Gewerkschaften, Köln, 1949/50.

worden de goederen — met name landbouwproducten — in grote partijen geïmporteerd, terwijl het tarief volgens de voorschriften wordt berekend „over de prijs, welke het goed kan maken op de plaats van uitlading”. Deze prijzen vallen dus praktisch samen met de groothandels-prijzen. Wij dienen dus ook nog de marge tussen groot-handels- en kleinhandelsprijzen te kennen.

Een grote steun bij de berekening van dit verschil vormt een onderzoek van het „Institut der Gewerkschaften” te Keulen naar de distributiekosten in de Duitse klein-handel. Voor een groot aantal detailbedrijven heeft men nl. nagegaan het verschil tussen de inkoopprijs en de uiteindelijke verkoopprijs⁵⁾. Deze procentuele verschillen zijn hieronder voor de voor ons doel belangrijke producten vermeld, en weer gewogen volgens de bekende, eerder vermelde, maatstaven.

Product	Verskil tussen inkoop- en verkoopprijs in de detailhandel in pCt (Mrt 1950)
Melk	16,7
Boter	7,4
Margarine	11,5
Vet	13,7
Kaas	20,0
Eieren	15,0
Vlees	20,0 à 23,5
Vis e.d.	21,4 à 23,6
Brood	15,0
Meel e.d.	17,8
Aardappelen	16,7
Groente	16,7 à 32,0
Fruit	21,8 à 30,8
Suiker	9,4
Jam	22,7

Gewogen gemiddelde totaal ca 20 pCt.

Het blijkt, dat het prijsverschil gemiddeld 20 pCt is. Nu is het tot slot nog mogelijk, in bepaalde gevallen tussen de importerende groothandel en de detailhandel nog een handelsschakel aanwezig is met een distribuerende functie. Het is echter bekend, dat de marges van de distribuerende (en collecterende) groothandel — die met weinig kosten werken — uitermate gering zijn: Wanneer wij dus het percentage van 20 verdubbelen, is deze schatting pertinent te hoog, aangezien wij hierdoor aannemen, dat de groothandel met dezelfde marges werkt als de detailhandel, hetgeen een fictie is. Bovendien blijkt uit de gegeven cijfers, dat deze factor van weinig invloed is, aangezien een zeer sterke procentuele vergroting van deze factor een zeer geringe procentuele verandering in het eindresultaat teweeg brengt. Op grond van bovenstaande gegevens en uitgaande van bepaalde premissen, die hieronder zullen worden behandeld, kan thans worden vastgesteld, dat het Duitse tarief minstens 18 pCt (= $25 \times 100/140$) van de totale gemiddelde kleinhandelsprijs der hier beschouwde producten moet uitmaken. De conclusies uit de verschillende becijferingen zijn thans niet moeilijk meer te trekken.

D. Conclusies.

1. De consequentie voor de reële loonvorming.

De in de berekening betrokken posten maken ongeveer 40 pCt uit van de totale kosten van levensonderhoud. Bij een liberale handelspolitiek zouden deze kosten van levensonderhoud dus minstens 7 pCt lager kunnen zijn (= $18/100 \times 40$). Het Duitse reële lonen zouden dan navenant hoger zijn.

Bovenstaande uitspraak moet uiteraard met zekere reserves gegeven worden, omdat zij gebonden is aan bepaalde premissen, die in het voorgaande stilzwijgend werden aangenomen. In het kort kan hierover het volgende worden gezegd: bij een liberale handelspolitiek zou de

prijs van de geïmporteerde producten in eerste instantie de neiging tot dalen vertonen, terwijl de vraag hiernaar zou toenemen. De prijsdaling van de importgoederen is gelijk aan de hoogte van het gemiddelde tarief, wanneer de vraag inelastisch en het aanbod zeer elastisch is. Wanneer het aanbod zonder veel moeite kan worden uitgebreid en dus geen productie onder toenemende kosten in het leven roept, en wanneer er bovendien volledige mededinging is dan zal deze prijsdaling niet worden tegengewerkt.

Wij menen, dat deze situatie, voor zover deze voor de door ons beschouwde producten niet aanwezig is, in ieder geval zeer sterk wordt benaderd. Immers:

a) De Duitse vraag naar landbouwproducten is in vergelijking tot de totale productie van die landen, die Duitsland van deze producten voorzien, of kunnen voorzien, van betrekkelijk geringe betekenis. Voor een groot deel gaat het hier nl. om producten met een wereldmarkt. De toeneming van de vraag, die bij afschaffing of verlaging der tarieven zou ontstaan, is aan bepaalde grenzen gebonden, die in het grote geheel gezien betrekkelijk eng kunnen worden getrokken.

b) Er bestaat volledige mededinging. Agrarische producten zijn bulkgoederen, waarvoor moeilijk individuele monopolies kunnen worden gecreëerd. Tussen prijzen en kosten bevinden zich in het algemeen dus geen monopolieachtige winsten, die het importerende land door het instellen van tarieven ten gunste van de eigen ruilvoet zou kunnen reduceren.

c) Verschillende van de hier genoemde producten zijn „overschot-producten” of worden voortgebracht onder een voortdurende tendentie tot overschotvorming. De groenten hiervan wel die duidelijkste voorbeeld. Ook dit houdt een volmaakt elastisch aanbod in.

Kortom de invloed van een Duitse tariefverlaging zal de invloed van levensonderhoud zeker kunnen reduceren, waarvoor het door ons gevonden cijfer een grove indicatie vormt.

2. De gevolgen voor de landbouw.

Hoewel dit eigenlijk buiten de opzet van dit artikel valt, dient deze consequentie in ieder geval te worden gememoreerd. De Duitse landbouw maakt slechts 8 pCt uit van het totale nationaal product⁶⁾ en in deze gehele sector (inclusief tuinbouw en visserij) vindt slechts 9 pCt van de werkende bevolking een bestaan⁷⁾. Het komt er dus op neer; dat de overige 91 pCt van de bevolking zich offers in reële welvaart moet getroosten ten bate van deze betrekkelijk kleine groep. Niettemin staat het vast, dat het onrendabele deel van de Duitse landbouw door tariefverlaging ernstig zou worden getroffen, waardoor in deze sector ongetwijfeld werkloosheid zou ontstaan. Dit is uiteraard het nadeel van deze maatregelen, zodat een liberale handelspolitiek altijd een moeilijke decisie blijft, omdat nimmer exact kan worden afgewogen of in eerste instantie de nadelen voor de totale economie niet groter zullen zijn dan de voordelen. Hier moet tegenover worden gesteld, dat door de stijging van het reële inkomen de algemene vraag naar goederen zal toenemen, waardoor elders ook de werkgelegenheid weer zal worden vergroot. Bovendien kan hier nog op een andere factor worden gewezen, die in punt 3 kort zal worden samengevat.

3. De gevolgen voor de industrie.

Er zijn vele industrieën in Europa, die, door de met veilige tarieven ommuurde nationale economieën, hun economisch optimum niet kunnen bereiken. Het is communis opinio, dat Europa in een veelvoud van te kleine markten is verdeeld. Onder de geschetste omstandigheden zou hier

⁵⁾ „Stand und Entwicklung der Handelsspannen im West-Deutschen Einzelhandel”, Mitteilungen, April 1950.

⁶⁾ „Wirtschaft und Statistik”, December 1949.

⁷⁾ „Wirtschaft und Statistik”, Augustus 1950.

voor Duitsland een kans liggen om zijn relatieve positie in dit opzicht te verbeteren. Immers, in onze moderne maatschappij, waar de vakverenigingen in belangrijke mate de te voeren loonpolitiek bepalen, is het toch zo, dat er een nauw verband bestaat tussen het loonniveau en de laatste van levensonderhoud. Met name wanneer de laatste index gaat stonjderen, zoals in nagenoeg alle Europese landen na de befaamde devaluatie van September 1949 het geval is geweest, roept dit onmiddellijk sterke krachten tot loonsverhoging in het leven. Aan dit soort loonsverhogingen kan worden ontkomen door een liberale handelspolitiek, die compenserend op de stijgende levensonderhoudskosten werkt. Het land krijgt hierdoor een concurrentievoorsprong op andere landen, die deze problemen niet op dezelfde wijze kunnen oplossen en ziet zijn totale markt vergroten. Dit schept ook de mogelijkheid, dat bepaalde bedrijven, die door een te kleine omvang van de bestaande markt hun optimum niet konden bereiken, hiertoe thans meer en meer de gelegenheid krijgen. Met andere woorden: er vindt een omschakeling van productieve krachten plaats van de relatief inefficiënte landbouwsector naar de meer efficiënte industriële bedrijfstakken.

Nu kan hier uiteraard op worden geantwoord, dat deze omschakeling, wat de factor arbeid betreft, niet mogelijk is, omdat de werkkrachten uit de landbouw heel moeilijk zijn om te scholen. Op deze wijze wordt het probleem o.i.

echter foutief gesteld. Het is immers een bekend feit, dat Duitsland over een grote reserve aan werkloze industrie-arbeiders beschikt, waaruit nog altijd kan worden geput. Er vindt in dit geval dus slechts een verschuiving der werkloosheid plaats, die, hoe pijnlijk ook voor de betrokken bevolkingsgroepen, sociaal-economisch gezeven verandert, doch volgens economisch — onder de gegeven premissen — een efficiëntere arbeidsverdeling in het leven roept.

4. *Het integratie-aspect.*

Tot slot moet nog op een ander punt worden gewezen. Een van de voorwaarden, waaraan een geïntegreerde Europese economie moet voldoen, is vrije migratie van arbeidskrachten tussen de verschillende landen onderling. Landen met hoge reële lonen zullen in het algemeen weinig geneigd zijn om hun grenzen voor landen met armere arbeiders open te zetten. Er zal dus een zekere gelijkvormigheid in de reële lonen aanwezig dienen te zijn. In het geval Duitsland worden, zoals hiervoor werd aangetoond, deze lonen kunstmatig laag gehouden. Een allereerste voorwaarde voor een zekere egalisatie der reële lonen is dus, dat Duitsland zijn protectionistische landbouwpolitiek laat varen. Eerst dan kunnen logischerwijze de andere aspecten van de Europese integratie aan de orde komen.

's-Gravenhage.

J. WEMELSFELDER, econ. drs.

Economische motivering van de octrooibeschermering

Over de vraag, waarom de wetgever niet alleen in ons land, doch vrijwel in alle landen monopolies op grond van octrooien, die soms zwaar in het bedrijfsleven kunnen ingrijpen, wenselijk heeft gedacht, bestaan verschillende theorieën. Deze baseren zich gedeeltelijk op overwegingen van rechtvaardigheid, anderdeels op overwegingen van utiliteit.

De *beloningstheorie* poneert, dat iemand, die iets uitvindt, door zijn daad enig nieuw goed schept, waarvoor hem een beloning toekomt. Dit beginsel ligt ten grondslag aan de Franse octrooiwet van 1791, waarvan art. 1 luidt: „Toute découverte ou nouvelle invention est la propriété de son auteur”.

Deze theorie laat echter onverklaard, waarom de octrooibeschermering beperkt is tot het gebied van de nijverheid, zodat bijv. voor wetenschappelijke ontdekkingen, methodes in de landbouw en veeleert, geen beloning wordt gegeven.

Een feit is verder, dat van deze beloning in de praktijk bitter weinig terecht komt. Hoezeer het ons rechtsgevoel bevredigt, dat een octrooi een beloning is voor een uitvinding, in de praktijk blijkt dit maar al te vaak een zeer zonderlinge beloning, daar de uitvinder voor zijn beschermering als maar moet betalen en het volkomen aan hem wordt overgelaten, of hij kans ziet met zijn uitvinding ook maar een cent te verdienen, wat nu in de praktijk juist geen eenvoudige zaak blijkt te zijn. Vaughan¹⁾ deelt mede, dat slechts één procent van de uitvinders financieel succes heeft.

Dr Baekeland, de bekende uitvinder van het bakeliet²⁾, zegt dienaangaande: „I know many inventors, and I can tell you that very, very few of them ever obtain any important sum of money by their inventions, as such”.

De grootmeester van de uitvinders, Thomas A. Edison, merkt in dit verband op³⁾: „Unhappily there is absolute certainty that under our present patent laws the poor

devil of an inventor would never receive any reward”.

Een andere theorie ziet in een octrooi niet zozeer een beloning voor het *doen* van een uitvinding, als voor het *mededelen* van een uitvinding, waardoor de maatschappij wordt verrijkt⁴⁾.

Volgens het Franse aspect van deze theorie⁵⁾ wordt het voorgesteld, alsof de uitvinder een contract sluit met de maatschappij, waarbij de uitvinder zijn uitvinding mededeelt, doch daartegenover een aantal jaren het alleenrecht krijgt om deze uitvinding toe te passen.

Volgens een Duits aspect van deze theorie⁶⁾ heeft men in de uitvinder de leermeester van de natie te zien, die dus de maatschappij iets nieuws leert en daarvoor recht heeft op vergoeding. Daar men nu eertijds een leertijd van zeven jaar als leerling en van zeven jaar als gezelschap moest maken, alvorens een volwaardig meester te zijn, wordt hiermede tevens de oorspronkelijke octrooiduur van veertien jaar verklaard.

Hoe aardig deze theorieën ook gevonden zijn, zij verklaren toch niet het diepste wezen van de octrooibeschermering en Drucker⁷⁾ noemt deze leer dan ook niet meer dan een vriendelijke beelddraak.

Het is nu ook mijn mening, dat de bovenstaande theorieën onvoldoende zijn om de octrooibeschermering te motiveren en naar mijn overtuiging moet de diepere oorzaak van het octrooiwezen worden gezocht in economische motieven. Alleen hierdoor is ook verklaarbaar, waarom de octrooibeschermering beperkt is tot het gebied van de nijverheid.

Naar mijn mening is een octrooi niet zozeer een beloning voor het *doen* van een uitvinding, als wel het middel om de daadwerkelijke exploitatie van de uitvinding mogelijk te maken. Tussen het doen van een uitvinding en de werkelijkheid er van in de industrie gaapt in de regel een diepe kloof. Het in de praktijk brengen van een uitvinding

¹⁾ F. L. Vaughan, „Economics of our Patent System” (1925), blz. 206.

²⁾ „Oldfield Hearings”, 1912, No 24, blz. 4.

³⁾ „Literary digest”, June 19, 1920, blz. 114.

⁴⁾ Zie bijv. Telders, „Nederlands Octrooirecht”, blz. 2 en 3.

⁵⁾ Bozérian, „Propriété industrielle”, no 431.

⁶⁾ Damme, „Das Deutsche Patentrecht”, blz. 8.

⁷⁾ „Handboek voor de studie van het Nederlandse Octrooirecht”, blz. 55.

in de vorm van een concreet, nieuw product en de opvoeding van het publiek om tot de aankoop van dit nieuwe product over te gaan, vereisen het uitgeven van een belangrijk kapitaal, het verzetten van zeer veel werk en het aanvaarden van een aanzienlijk risico. Men denke slechts aan het enorme verzet, dat destijds werd gevoerd, tegen het invoeren van de spoorwegen. Een commissie, sterk geïnspireerd door belanghebbenden bij de destijds hoog ontwikkelde trekvaart, bracht alle mogelijke argumenten tegen de spoorwegen naar voren, waarover wij nu slechts kunnen glimlachen. Behalve het reële argument, dat daardoor de trekvaart werd bedreigd, voerde men bijv. als motieven aan, dat de mensen zouden stikken door de grote snelheid, dat de koeien in de weide zo van het stalen monster zouden schrikken, dat zij geen melk meer zouden geven enz. Natuurlijk durfden in den beginne, alleen als roekeloos beschouwden zich in een trein te wagen.

Toen Edison ten tijde van het behoorlijk ontwikkelde petroleum- en gaslicht met zijn gloeilamp kwam, verklaarde hij zich bereid in een honderdtal huizen te New York gratis de elektrische leidingen aan te leggen en er drie maanden electriciteit te leveren en dan desgewenst de leidingen weer te laten verwijderen en de hiermede gepaard gaande herstellingen in de huizen te laten verrichten in geval het elektrische licht niet mocht voldoen.

Aan Gillette, die de ene machine na de andere uitvond, werd in 1891 de raad gegeven niet machines uit te vinden, doch zo iets als een kroonkurk, die men na gebruik wegwerpt. Dit leidde Gillette in 1895 tot de uitvinding van het veiligheidsscheermes. Het duurde tot 1901 voordat Gillette het kapitaal bijeen had om de Gillette Safety Razor Co. op te richten en een proeffabriek te stichten. In 1902 was echter het kapitaal op, doch Gillette had het geluk, dat zijn ingenieur vertrouwen had gekregen in de uitvinding en bereid bleek zonder betaling verder te werken. In 1903 ging men over tot de productie, bestaande uit 51 toestellen en 14 dozijn mesjes, in 1904 bedroeg de productie ruim 90.000 toestellen en ruim 10.000 dozijn mesjes. Het eerste dividend werd uitbetaald in 1906, waarna Gillette het pleit had gewonnen.

Uit deze voorbeelden uit de praktijk ziet men, dat voor de verwezenlijking van een nieuwe uitvinding kapitaal nodig is en wel het zgn. *speculatieve kapitaal*. Dit wil zeggen niet, het veilig in obligaties of aandelen belegde kapitaal, doch kapitaal, dat geriskeerd moet worden. Het is nl. geenszins zeker, dat het mogelijk zal blijken een nieuwe uitvinding tot praktische verwezenlijking te brengen en verder moet dikwijls het publiek, dat nu eenmaal conservatief is, bewerkt worden het nieuwe te aanvaarden.

Draper ⁸⁾ schrijft dienaangaande:

"The introducer of a patented improvement not only has to encounter the competition of infringers, but he has to overcome the prejudices of the possible purchasers. The average man does not like to change a process or a machine that he is used to, anymore than he likes to change the style of his clothing or the hours of his meals. He can be convinced of the necessity for change if there be sufficient proof of a profit; but his help also dislike to change their habits and they are not so sure of sharing in the profit. Many a good idea is killed because the operatives will not assist in getting possible results from new machinery and the very operatives who have become efficient by long practice with the old machinery are less likely to encourage the adoption of new ideas. We have found that we sometimes get better results with new machinery where help is used that never knew the old machinery. They have nothing to unlearn".

Om een beeld te geven van het kapitaal, nodig voor het in de praktijk brengen van een nieuwe uitvinding, moge dienen dat het 200.000 dollars kostte om de gereedschappen en de machines te maken, nodig om een schrijfmachine tegen een verkoopbare prijs op de markt te brengen ⁹⁾.

⁸⁾ „Patents”, Proceedings of the Eleventh Annual Convention of American Cotton Manufacturers Association, 1907, blz 186.

⁹⁾ Thomas, „Industry, Emotion and Unrest”, blz. 5.

Dr Baekeland ¹⁰⁾ deelde mede, dat zijn onderneming voor de fabricage van bak liet kon gaan werken, na investering van 1.200.000 dollar voor plannen alleen. „The capitalist furnishes the power of waiting, an indispensable function in the development of an invention”. Volgens hem hebben verdienstelijke octrooien zelden minder dan tien jaar nodig om het product er van op de markt te kunnen brengen ¹¹⁾. Zijn zoon George Baekeland ¹²⁾ deelde mede, dat zonder octrooibescherming de ontwikkeling van de bakeliet-industrie niet mogelijk was geweest, daar terstond namaak gevolgd zou zijn door anderen, die geen research en kosten voor het er in brengen hadden gehad. Research kostte in 1938 682.000 dollar. „And on research we depend for our safety and future existence”.

Dr W. D. Coolidge, directeur van de Research Laboratories van de General Electric Co. deelde mede ¹³⁾, dat de kosten van research van dit laboratorium ruim één miljoen dollar per jaar bedragen. Het resultaat van deze research lichte hij toe aan het volgende voorbeeld. Het Amerikaanse publiek kocht in 1938 voor 90 miljoen dollar aan gloeilampen. Waren dit echter lampen geweest uit het jaar 1900, dan was om eenzelfde licht te verkrijgen meer nodig geweest aan lampen 600 miljoen dollar. Om in 1900 echter ditzelfde licht op te wekken als in 1938, zou het stroomverbruik toen 3.000 miljoen dollar meer hebben gekost. Bovendien was toen de stroom driemaal duurder, zodat door de verbetering van de gloeilamp ten gevolge van de research bespaard werd 10.000 miljoen dollar per jaar, dit is 30 miljoen dollar per dag.

Dr V. Bush, President van de Carnegie Institution of Washington verklaarde eens ¹⁴⁾:

„This is a country of pioneers. That pioneering spirit, that willingness to take a chance has been very important in our industrial advance. The existence of the patent system, has made that work possible in industry; it has implemented the ingenuity, the resourcefulness, and courage of our people, and it is in no small degree responsible for the present high standard of living in this country”.

C. P. Coe, destijds voorzitter van de Amerikaanse Octrooiraad verklaarde ¹⁵⁾ met positieve stelligheid, dat de meeste van de onontbeerlijke uitvindingen en veel van de materiële vooruitgang gekomen was sinds het invoeren van de octrooiwet. Glashelder zet Coe uiteen, dat de hoofdfunctie van octrooien is kapitaal en arbeid te interesseren in nieuwe uitvindingen.

„It is not the principal purpose of the patent laws of our own country or of any nation to reward the individual. The purpose is much deeper and the effect much wider than individual gain. It is the promotion of science and the advancements of the arts looking to the general welfare of the nation that the patent laws hope to accomplish. The individual reward is only the lure to bring about this much broader objective. Every patent granted benefits society by adding to the sum total of human knowledge but that is not enough and that alone will not achieve the ultimate goal of the patent system. An inventor will not be rewarded and society will not be benefited until the invention passes into commercial channels. And it is just at this point that patent protection plays its most essential role, that of transforming the invention from the idea into a commercial enterprise. Unfortunately this step involves the expenditure of money, and a very peculiar kind of money at that. It is not only necessary that capital be available but that speculative capital shall be available, capital that does not respond to risks and ventures unless there is promise of more than the ordinary Government-bond reward.... there is nothing quite so risky as a new enterprise and yet it is in just such things that the capital that goes into the commercialization of new inventions must be invested.

.... speculative capital will not back new inventions without the patent protection. And in the final analysis this is the crux and the most important thing in the whole patent question”.

Tussen 1933 en 1938 maakte het Amerikaanse Patent Office 457 octrooi-aanvragen speciaal. De uitvinder moest verklaren dat:

¹⁰⁾ Oldfield Hearings 1912, No 4, blz. 42.

¹¹⁾ Baekeland, l.c., blz. 24.

¹²⁾ „Investigation of Concentration of Economic Power”, Part. 3, blz. 1083.

¹³⁾ L.c., blz. 916.

¹⁴⁾ L.c., blz. 871.

¹⁵⁾ L.c., blz. 857.

1. hij voldoende kapitaal en mogelijkheden had de uitvinding in het groot toe te passen;
2. de fabricage niet te beginnen alvorens zeker te zijn van octrooibescherming;
3. onmiddellijk na de octrooiverlening de fabricage in het groot te beginnen.

Drie maanden na de octrooiverlening werd dan gevraagd hoeveel kapitaal geïnvesteerd en hoeveel arbeiders te werk gesteld waren.

Kapitaal belegd en arbeiders te werk gesteld ..	247
Negatief rapport	36
Geen rapport	62
Octrooi-aanvragen vervallen	61
Hangende octrooi-aanvragen	52
	457

In 247 van de 457 octrooi-aanvragen, derhalve in ruim de helft van de gevallen, leidden dus de nieuwe uitvindingen tot het beleggen van kapitaal en het te werk stellen van arbeiders.

Het geïnvesteerde kapitaal was gemiddeld per octrooi ruim 36.000 dollar en het aantal arbeiders, dat meer was aangenomen, bedroeg gemiddeld 86 per octrooi.

Ch. F. Kettering, hoofd van de researchafdeling van de General Motors Corp. ¹⁶⁾, werd eens gevraagd, of in hun laboratorium de uitvinder individueel werd beloond. Hij antwoordde, dat een beloning aan de uitvinder alleen niet gunstig bleek te werken. Dit leidde er nl. toe, dat men in het laboratorium angstvallig zijn ideeën voor zich hield en daar alleen zelf aan werkte in de hoop anderen voor te zijn bij het vinden van een oplossing. Daarom werd het stelsel ingevoerd, dat voor een uitvinding het gehele laboratorium werd beloond. Het gevolg was, dat men gezamenlijk de problemen en ideeën ging bespreken en de gedachten uitwisselden, waardoor veel meer uitvindingen tot stand kwamen. Om echter aan de andere kant te voorkomen, dat sommigen dan verslapten, omdat ze toch deelden in de uitvinding, gaf men daarnaast aan de eigenlijke uitvinder nog een bonus.

Hij merkte verder op, dat er een enorme stap ligt tussen het octrooi en het product. Om tot productie in het groot te komen zijn drie trappen nodig, nl. 1. de idee, 2. de ontwikkeling van de idee in de praktijk en 3. de productie in het groot. Het octrooi is nu van het grootste belang voor de tweede trap.

Kettering zei letterlijk:

„the first time you do anything you are an amateur at it... After you go into production, you find out from the experience you learned in the field, from the commercial operations, that if you had to do it over you would not do it that way. If you do not have some protection for that thing a competitor can start out with that fresh information and he could bypass this thing and so you have to have some protection while you are getting the thing straightened out”.

Gewoonlijk moet men volgens hem driemaal met een nieuw product beginnen voordat men in de praktijk slaagt.

Merkwaardig in dit verband is ook de ontwikkeling van de Duitse octrooiwetgeving ¹⁷⁾. Een eeuw geleden was deze hoogst gebrekkig. Niet alleen moest men in verschillende Duitse Staten apart octrooi aanvragen, doch bij de verlening heerste grote willekeur, vooral ook onder invloed van de anti-octrooileer, die destijds in Duitsland, evenals in ons land, waar zij zelfs tot afschaffing van de octrooiwet leidde, sterk werd aangehangen. Dientengevolge vroeg bijv. iemand als Siemens sinds 1840 in Pruisen maar geen octrooien meer aan. Gräbe en Liebermann werd octrooi geweigerd voor de eerste technisch uitvoerbare methode ter bereiding van alizarine.

Het gevolg was, dat de Duitse uitvinders poogden hun vindingen buiten Duitsland tot exploitatie te brengen. Een ander gevolg was, dat inzonderheid de chemische industrie poogde haar methodes geheim te houden met al de nadelige consequenties daarvan. Het is vooral Siemens geweest, die onverdroten voor een goede Duitse octrooiwet heeft gestreden. Hij stichtte daartoe de „Patent-schutzverein”, waarvan de gehele Duitse grootindustrie lid werd. Hoge ambtenaren, doordrenkt in de anti-octrooileer, werkten Siemens echter tegen en deze behaalde eerst succes, toen hij zich over de hoofden van alle instanties heen tot Bismarck zelf wendde. Daarop werd in 1877 een goede Duitse octrooiwet ingevoerd, waarna de Duitse industrie een grote vlucht nam. De octrooiwet stelde de industrie in staat systematisch het research-onderzoek ter hand te nemen, wat voor de ontwikkeling van de techniek onontbeerlijk is.

Bosch ¹⁸⁾ merkt dienaangaande op:

„Jede neue Erfindung ist heute mehr denn je die Frucht angestrengtester wissenschaftlicher Untersuchungen, die sich oft über lange Jahre erstrecken und die letzten Endes nur zum aller-kleinsten Teile wirklich zum Ziele führen. Rechnet man doch bei uns damit, dass von je 100 Patenten die genommen werden, nur etwa eines verwertbar ist und von diesen verwertbaren sind nur die wenigsten wirkliche Schlager”.

Dit ene procent van de octrooien, dat rendabel is, moet echter de kosten opbrengen van de research, nodig voor de overige 99.

Dit moge nader worden toegelicht aan de hand van de uitvinding van de synthetische indigo ¹⁹⁾. Het kostte Adolph von Bayer 20 jaar systematisch onderzoek, eer hij in 1880 er in slaagde indigo te bereiden, uitgaande van steenkolenteer. In dat jaar werden de eerste octrooien ter bereiding van indigo ingediend, doch het duurde nog 17 jaar, eer onder leiding van Bruncks en Knietsch de synthetische indigo in het groot in concurrentie kon treden met het natuurproduct. In 1900, was in Ludwigshafen reeds 18 miljoen mark geïnvesteerd in de indigofabrieken. Doch ook de „Höchster Farbwerke” bewerkten dit probleem sinds 20 jaar en brachten korte tijd daarna een andere synthese in de praktijk. Dit leidde aanvankelijk tot een concurrentiestrijd, waardoor beide fabrieken er naar moesten streven hun synthetische product goedkoper te bereiden.

Het verwondert dan ook niet, dat in het jaar 1907 reeds 316 octrooien voor de indigobereiding waren verleend.

De economische betekenis van een en ander moge blijken uit de volgende cijfers. In 1895 voerde Duitsland ter waarde van 21½ miljoen mark aan natuurlijke indigo in. In 1913 voerde het voor 53,3 miljoen mark aan synthetische indigo uit. De prijs van de indigo was hierbij in 1897 16 mark, in 1913 7 mark per kg.

Bovenstaande voorbeelden tonen aan, dat octrooi-bescherming nodig is voor het mogelijk maken van het researchwerk, voor het ontwikkelen van de uitvindingen van ideeën tot bruikbare producten en voor het er in brengen van uitvindingen bij het publiek.

Deze opvatting wordt bevestigd door uitspraken van economen.

Zo verklaart F. L. Vaughan ²⁰⁾:

„The embodiment of the idea in a concrete product and the education of prospective purchasers with respect to its members require the expenditure of considerable capital and labor and the assumption of considerable risk. A special stimulus, as patent protection, is needed, therefore, to justify the manufacturer in attempting to develop and market the invention”.

Hadley ²¹⁾ verklaart, dat het octrooistelsel

„has established itself, not primarily as a stimulus for invention or for disclosure, but for utilisation and development of new methods requiring the investment of capital and the guarantees which shall make such investment possible”.

¹⁶⁾ „Sozialisierung und Chemische Industrie”, blz. 9.

¹⁷⁾ Beckmann, l.c., blz. 30.

¹⁸⁾ „Economics of our Patent System”, blz. 30.

¹⁹⁾ „Economics”, blz. 134.

¹⁹⁾ L.c., blz. 344.

²¹⁾ Zie bijv. Dr Lothar Beckmann, „Erfinderbeteiligung” (1927), hfdst. 1.

Clark ²²⁾ schrijft, dat de uitvinder krijgt:

„an exclusive right to make and sell an economic appliance for a term of years that is long enough to pay him for perfecting it and to pay others for introducing it”.

De grote Adam Smith tenslotte zegt in zijn bekende „Wealth of Nations” ²³⁾:

„When a Company of merchants undertake at their own risk and expense, to establish a new trade with some remote, and barbarous nation it may not be unreasonable . . . to grant them, in case of their success, a monopoly of the trade for a certain number of years . . . A temporary monopoly of this kind may be vindicated upon the same principles upon which a like monopoly of a new machine is granted to its inventor”.

Adam Smith vergelijkt dus het vestigen van de handel op verre en onbeschaafde landen met het werk van de uitvinder!

In elk geval is duidelijk, dat het moeizame research-werk, de allesbehalve eenvoudige ontwikkeling van de uitvinding in de praktijk en het overwinnen van de weerstand van het publiek tegen nieuwe uitvindingen de ware motivering zijn voor het octrooiwezen.

's-Gravenhage.

C. M. R. DAVIDSON.

²²⁾ „Essentials of Economic Theory”, blz. 360.

²³⁾ Book V, hfdst. 1.

AANTEKENING

Het negende verslag van de Nederlandse Regering, betreffende de werking van het E.R.P.

Het zojuist verschenen negende E.R.P.-verslag van de Nederlandse Regering, gedateerd 15 November 1950, behandelt de periode Juli tot en met September 1950. In het eerste hoofdstuk, dat zoals gewoonlijk is gewijd aan de gebeurtenissen en maatregelen met betrekking tot het Europese Herstelprogramma, wordt allereerst aandacht geschonken aan de Europese Betalings Unie, waarna zeer uitvoerig wordt ingegaan op de voorgenomen liberalisatie van het intra-Europese goederenverkeer op non-discriminatoire basis tot 75 pCt van de particuliere handel. Onder het hoofd „Urgente economische problemen” komen o.a. de grondstoffenschaarste en de daarop betrekking hebbende besluiten van de Raad op ministerieel niveau ter sprake. Voorts treft men o.a. een overzicht van het rapport van Gordon Gray, getiteld „Report on Foreign Economic Policies” aan, dat op 10 November jl. aan President Truman werd aangeboden. Voor Nederland is vooral van belang, dat Gordon Gray bepleit de hulpverlening aan West-Europa na 1950 gedurende nog drie à vier jaren voort te zetten, op grond van de overweging, dat het bestaan van de vrije wereld in belangrijke mate afhangt van het behoud van West-Europa en dat de economische positie en in het bijzonder de betalingsbalans van dit gebied zwaar zal worden belast door de noodzakelijke herbewapening. Deze hulpverlening dient overigens gescheiden te blijven van de voorziening met militaire uitrusting.

Gedurende de verslagperiode ontving Nederland een totaal toewijzingen voor het fiscale jaar 1950/51 tot een totaal bedrag van \$ 33 mln. Het totale bedrag aan directe hulp werd daarmee gebracht op \$ 798,1 mln, waarvan \$ 664,6 mln in de vorm van leningen en \$ 133,5 mln in de vorm van schenkingen. Per ultimo September 1950 beliep de gerealiseerde invoer \$ 638,2 mln; van deze ingevoerde goederen was voor een bedrag van \$ 510,1 mln afkomstig uit de Verenigde Staten en voor een bedrag van \$ 96,4 mln afkomstig uit de rest van het Westelijk halfrond.

Het laatste hoofdstuk van het verslag is gewijd aan het gebruikelijke overzicht van de economische ontwikkeling van Nederland gedurende de verslagperiode. Aan dit overzicht gaat ditmaal een beschouwing omtrent de verhouding tussen de middelen en de bestedingen der Nederlandse volkshuishouding vooraf. Onderstaande tabel geeft een globale, in procenten uitgedrukte, onderverdeling van de middelen en de besteding daarvan. De middelen vallen uiteen in het nationale product en het saldo van schenkingen en leningen van en aan het buitenland alsmede de mutaties in activa. Dit saldo vertegenwoordigt het bedrag, waarmee de totale bestedingen de uit binnenlandse productie voortkomende middelen overtreffen en komt dus in principe overeen met het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans.

Confrontatie van middelen en bestedingen ¹⁾.
(in pCt van het totaal der middelen)

	1938	1947	1948	1949 ²⁾	1949 ²⁾ / 1950 ²⁾
Middelen:					
Nationaal product (tegen marktprijzen ³⁾)	104	88	92	98	96
Saldo van schenkingen, leningen van en aan het buitenland en mutaties in activa	4	12	8	2	4
Totaal der middelen	100	100	100	100	100
Bestedingen:					
Consumptie door particulieren	85	73	72	71	68
Bestedingen door de Overheid (incl. zgn. overheidsinvesteringen)	13	16	15	14	14
Netto-investeringen in bedrijven (incl. voorraadmutaties)	2	11	13	15	18
Totaal der bestedingen	100	100	100	100	100

¹⁾ Berekend op basis van de waarde-cijfers zonder uitschakeling van prijsveranderingen.

²⁾ Voorlopige cijfers.

³⁾ Het nationaal product tegen marktprijzen wordt berekend door het nationaal product tegen factorkosten te vermeerderen met de prijsverhogende belastingen en te verminderen met de prijsverlagende subsidies.

Uit bovenvermelde percentages blijkt, dat de Nederlandse volkshuishouding een tendentie vertoont om geleidelijk aan minder afhankelijk van het buitenland te worden, met dien verstande, dat de tweede helft van het fiscale jaar 1949/50 van die tendentie afweek, een afwijking, welke aan bijzondere factoren, zoals de eerste reactie op de liberalisering van de invoer, die zich o.a. uitte in een grotere voorraadvorming en een achteruitgang van onze ruilvoet, moet worden toegeschreven. Voorts tonen de percentages aan, dat het aandeel der particuliere consumptie in het totaal der bestedingen voortdurend afneemt en aanzienlijk kleiner is dan in 1938. Tenslotte komt het sterk toenemende aandeel der netto-investeringen in bedrijven, hetgeen voor een deel samenhangt met het herstel en de verdere toeneming der voorraden, naar voren.

Gedurende de verslagperiode steeg het algemeen indexcijfer van de industriële productie — basis 1938 = 100 — van 136 tot 144. Deze stijging kan voor een groot deel worden toegeschreven aan een toeneming van de productie der metaalnijverheid, waarvan het indexcijfer van 159 in het tweede kwartaal 1950 steeg tot 175 in de verslagperiode.

Onderstaand staatje geeft de indexcijfers voor de arbeidsproductiviteit in de industrie over de periode 1946 tot en met het tweede kwartaal 1950. De ontwikkeling der arbeidsproductiviteit is voor een groot gedeelte geremd als gevolg van het feit, dat aan het herstel van het door de oorlog sterk gehavende productie-apparaat belangrijke bedragen moesten worden besteed, die anders voor de uitbreiding van de outillage hadden kunnen worden gebruikt. Voorts is de arbeidsproductiviteit in ongunstige zin beïnvloed door de relatieve toeneming van het admi

nistratieve personeel en de relatieve daling van het aantal geschoolde arbeiders. Niettemin is er sinds 1946 sprake van een regelmatige stijging.

Indexcijfers van de arbeidsproductiviteit in de industrie 1).
(2e kwartaal 1947 t/m 1e kwartaal 1948 = 100)

Zonder uitschakeling van seizoensinvloeden		Met uitschakeling van seizoensinvloeden	
1946 1e kw. 83	1948 2e kw. 103	1946 1e kw. 86	1948 2e kw. 104
2e kw. 83	3e kw. 104	2e kw. 88	3e kw. 106
3e kw. 91	4e kw. 114	3e kw. 90	4e kw. 108
4e kw. 100	1949 1e kw. 107	4e kw. 93	1949 1e kw. 109
1947 1e kw. 92	2e kw. 108	1947 1e kw. 95	2e kw. 111
2e kw. 96	3e kw. 112	2e kw. 96	3e kw. 113
3e kw. 98	4e kw. 121	3e kw. 98	4e kw. 114
4e kw. 106	1950 1e kw. 115	4e kw. 100	1950 1e kw. 115
1948 1e kw. 100	2e kw. 115	1948 1e kw. 102	2e kw. 117

1) Excl. bouwnijverheid.

De opbrengst van de landbouw per ha bleef in 1950 ten opzichte van die van het bijzonder gunstige oogstjaar 1949 ten achter. Het vervoer bleef in het afgelopen jaar over het algemeen dat van de overeenkomstige perioden van het jaar 1949 overtreffen. Het sterkst was de ontwikkeling bij de luchtvaart. Opmerkelijk is het plotselinge herstel in de activiteit van de binnenlandse vaart sedert Maart 1950. Hoewel hierbij o.a. seizoenfactoren een rol spelen, is de opleving na de in vorige verslagen geconstateerde inzinking te sterk om alleen daaraan te worden toegeschreven.

De handelsbalans ontwikkelde zich gedurende de verslagperiode een weinig gunstiger dan in het tweede kwartaal 1950, hetgeen voor een deel een normaal seizoenverschijnsel moet worden genoemd. Het invoersaldo daalde van f 822 mln in het voorafgaande kwartaal tot f 559 mln in de verslagperiode. Niettemin was dit saldo, vergeleken met dat van het overeenkomstige kwartaal van 1949, toen het f 309 mln bedroeg, nog zeer hoog. Ten opzichte van de vorige verslagperiode daalde het volume van de invoer met 6 pCt, de waarde met ruim 4 pCt; terwijl bij de uitvoer het volume steeg met 23 pCt en de waarde met slechts 15 pCt. Hieruit kan tot een achteruitgang van de ruilvoet worden geconcludeerd. Blijkens de prijsindexcijfers van in- en uitvoer bedroeg de achteruitgang van de ruilvoet gedurende de verslagperiode, vergeleken met het eerste kwartaal 1950, ca 13 pCt.

Wat de ontwikkeling van de handel met de verschillende landengroepen betreft, merkt het verslag op, dat de uitvoer naar de Verenigde Staten en Zuid- en Midden-Amerika in de verslagperiode t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van 1949 een verdrievoudiging heeft ondergaan, ten gevolge waarvan het tekort op de handelsbalans met deze gebieden daalde en wel wat de Verenigde Staten betreft van f 146 mln tot f 138 mln en m.b.t. Zuid- en Midden-Amerika van f 84 mln tot f 54 mln. De toeneming van de export naar deze gebieden is gedeeltelijk het resultaat van de activiteit van bedrijfsleven en Overheid ten aanzien van de exportbevordering.

In de monetaire sector waren verschijnselen aanwezig, die deden vermoeden, dat de credietverlening aan het bedrijfsleven gedurende de verslagperiode aanzienlijk toenam. Hiertoe hebben ongetwijfeld de toeneming van de bedrijvigheid, de prijsstijging en de toeneming van de voorraden bijgedragen. Met het oog op de gevaren van een te sterke uitbreiding der credietverlening voor het monetaire evenwicht ging De Nederlandsche Bank er per 26 September toe over het disconto van 2½ tot 3 pCt te verhogen. Aangezien een zodanige verhoging bij een grote liqui-diteit van het bankwezen niet effectief pleegt te zijn, werden met ingang van 1 Januari 1951 verdere maatregelen genomen.

Het geldvolumé blijft sedert 1949 afnemen, hoewel de

hoeveelheid giraal geld gedurende de laatste twee kwartalen toenam. Ongetwijfeld bestaat er — aldus het verslag — een verband tussen de vermindering van de hoeveelheid vrij geld en het hoge niveau, waarop het importsaldo zich blijft bewegen. Ter beantwoording van de vraag, in hoeverre de monetaire toestand van het land zich evenwichtig ontwikkelt, is het nuttig een vergelijking te maken tussen de geldhoeveelheid enerzijds en het nationale inkomen of de totale middelen anderzijds. Uit onderstaande tabel blijkt, dat de verhouding tussen de totale geldhoeveelheid en het nationale inkomen zich sedert het tweede kwartaal 1949 vrij constant bewoog op een peil, dat weinig afweek van dat in 1938; in het tweede kwartaal 1950 daalde de geldhoeveelheid, terwijl het nationale inkomen steeg. T.o.v. de waarde der totale goederenhoeveelheid is de geldhoeveelheid sedert 1947 geringer dan in 1938. De cijfers wekken niet de indruk, dat de ontwikkeling van de geldhoeveelheid tot en met September 1950 tot onevenwichtigheden heeft geleid.

Verhouding tussen geldhoeveelheid en nationaal inkomen, resp. totale middelen.
(in mln guldens)

Periode	Totale gemidd. geldhoeveelheid	Nationaal inkomen 1)	Totale middelen	Geldhoeveelheid in pCt van	
				Nationaal inkomen	Totale middelen
1938	2.479	4.904	5.190	51	48
1946	5.389	9.326	11.080	58	49
1947	6.479	11.251	13.717	58	47
1948	7.187	12.887	15.380	56	47
1949	7.280	14.150 2)	16.200 2)	51	45
1e kw. 1949	7.219	12.800 2)	15.400 2)	57	47
2e kw. 1949	7.219	14.200 2)	16.800 2)	51	43
3e kw. 1949	7.285	14.600 2)	16.400 2)	50	44
4e kw. 1949	7.396	15.000 2)	16.200 2)	49	46
1e kw. 1950	7.389	14.400 2)	17.600 2)	51	42
2e kw. 1950	7.215	15.600 2)	19.600 2)	46	37

1) Berekend tegen factorkosten.

2) Kwartaalcijfers op jaarbasis.

In het vorige verslag werd op grond van de destijds beschikbare gegevens geconstateerd, dat de consumptieve uitgaven per hoofd der bevolking in het tweede kwartaal van het afgelopen jaar een daling vertoonden. Uit de thans beschikbare gecorrigeerde cijfers blijkt evenwel, dat van het eerste op het tweede kwartaal 1950 een stijging intrad, die zich gedurende de verslagperiode in versterkte mate voortzette. Deze stijging, die ten opzichte van het vorige kwartaal 12 pCt en ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal 1949 5 pCt bedroeg, was weliswaar voor een deel een normaal seizoenverschijnsel, doch werd anderzijds in belangrijke mate beïnvloed door de gebeurtenissen in Korea, die de vorming van voorraden door consumenten aanwakkerden. Uit de sterke toeneming van de geldomzetten bij de groothandel in kruidenierswaren moet naar alle waarschijnlijkheid worden geconcludeerd, dat enig hamsteren heeft plaats gevonden.

Wat de sociale toestand betreft merkt het verslag o.a. op, dat de werkgelegenheid gedurende de verslagperiode toenam en wel meer dan in het overeenkomstige kwartaal van 1949. Aan het begin van het derde kwartaal 1950 beliep het aantal ingeschreven werklozen 64.500, d.i. 15.000 meer dan per 30 Juni 1949; aan het einde van de verslagperiode waren er 55.200 werklozen of nog slechts 7.900 meer dan per 30 September 1949 waren ingeschreven. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen, dat ten gevolge van het natte weer in September jl. verschillende oogstwerkzaamheden meer tijd in beslag namen, zodat uit dien hoofde de werkgelegenheid werd vergroot.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt was gedurende de verslagweek zeer krap. Importfinanciering — welke aanmerkelijke deviezen-aankopen door de banken bij De Nederlandsche Bank ten behoeve van hun cliënten meebracht — was waarschijnlijk één van de voornaamste oorzaken hiervan. Daar nl. in Februari relatief zeer weinig schatkistpapier vervalt, waren de banken genoodzaakt hun liquide midde-len aan te spreken. De weekstaat van De Nederlandsche Bank per 5 Februari droeg hiervan duidelijk de sporen. T.o.v. de week tevoren daalde het saldo van Nederlandse banken met niet minder dan f 84 mln terwijl anderzijds de voorschotten in rekening courant aan banken en discontohandelaars met f 20 mln stegen. De krappe liquiditeitspositie leidde er tevens toe, dat nogal wat callgeld door de banken werd opgezegd. Van Dinsdag t/m Vrijdag bedroeg de callgeldnotering ten gevolge hiervan 1½ pCt, het maximumpercentage. Voor die instellingen, die genoopt waren geld te maken, viel dit niet gemakkelijk. De marktdiscounto's bewogen zich merendeels boven de 1½ pCt; zo noteerde 3 en 4 maandspapier 1⁵/₈—1¹¹/₁₆ pCt; 6 t/m 8 maandspapier werd tegen 1⁵/₈ pCt aangeboden. Voor November/December-promessen was de notering 1⁹/₁₆—⁵/₈ pCt.

De kapitaalmarkt.

Gedurende de verslagweek vertoonde het koersniveau op de aandelenmarkt per saldo geen verdere stijging. Voorts was de gemiddelde dagomzet van aandelen niet zo hoog als in Januari, toen zij met in totaal f 42 mln aanzienlijk boven het maandgemiddelde van 1950 ad f 30 mln lag. Van een uitgesproken inflatiestemming was dan ook gedurende de afgelopen week geen sprake. Arbitrage-transacties hadden op vele dagen een enigszins koersdrukkend effect voor de hoofdfondsen.

De gunstige stemming, welke gedurende de laatste maanden op de aandelenmarkt heerst, leidt nog steeds tot emissies van ondernemingen, welke nieuw kapitaal behoeven. Gedurende de verslagweek werden aangekondigd aandelenemissies van De Drie Hoefijzers (f 1,1 mln à 110 pCt) en van de Maatschappij Zeevaart (f 1,5 mln à 150 pCt).

Wat de obligatiemarkt betreft, tot dusverre hebben zowel de Eerste Nederlandsche Scheepsverband Mij, de Rotterdamsche Scheepshypotheekbank, als de Nederlandse Scheeps-Hypotheekbank aangekondigd, dat zij 4 pCt obligaties zullen emitteren, resp. ter beschikking stellen. Op de markt voor hypotheeklen op onroerend goed is daarentegen van een rentestijging nog niet veel te bespeuren. De levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen zijn nog steeds bereid à 3½ pCt geld op hypotheek te verstreken. Het is duidelijk, dat de hypotheekbanken bij deze verhoudingen geen 4 pCt pandbrieven wensen uit te geven. De „klem” tussen hypotheekrente en pandbrieffrente, welke leidt tot het zoveel mogelijk drukken van de kosten, gaf aanleiding tot weer een nieuwe stap in de richting van hypotheekbankenconcentratie. De Westlandsche Hypotheekbank — de leider van een concern waartoe verder behoren de Zuider, Zuid-Hollandsche, Amsterdamsche, Algemene, Overijsselsche en Zeeuwsche Hypotheekbank — deed nl. een aanbod tot overneming van aandelen der Mij voor Hypothecair Crediet (waartoe reeds behoren de Groningsche Hypotheekbank en de Hypotheekbank Noord-Hollandsch Grondcrediet). Ook op de hypotheekmarkt ontstaat hierdoor steeds meer een toestand van monopolistische concurrentie. Het concern Westlandsche Hypotheekbank zal na deze overneming een hypotheekportefeuille van ca f 220 mln hebben; het concern Friesch-Groningsche Hypotheekbank van waarschijnlijk bijna f 200 mln.

2 Febr. 1951 9 Febr. 1951

Aand. indexcijfers

Algemeen	162,6	162,1
Industrie	229,9	229,5
Scheepvaart	187,8	183,2
Banken	133,4	134,0
Indon. aand.	55,8	56,0

Aandelen

A. K.U.	177½	176¾
Philips	254½	249¾
Unilever	230¾	231
H.A.L.	195	192½
Amsterdam Rubber	123½	123½
H.V.A.	115	311¾
Kon. Petroleum	315½	314

Staatsobligaties

2½ pCt N.W.S.	78 ³ / ₁₆	78 ¹ / ₂
3—3½ pCt 1947	96 ¹¹ / ₁₆	96 ⁷ / ₈
3 pCt Invest. certif.	96 ¹⁵ / ₁₆	96 ¹ / ₄
3 pCt Dollarlening	96 ¹ / ₂	96 ³ / ₁₆

J. C. B.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Januari 1951

Geldmarkt.

De daggeldmarkt buiten verrekening werd verleden maand geleidelijk aan krupper ingevolge de vermindering van het aanbod van de Rijksdienst voor de Maatschappelijke Zekerheid. In de verrekeningkamer was nochtans meer daggeld beschikbaar dan in December, hetgeen na de jaareindeverrichtingen nogal begrijpelijk voorkomt. Het aanbod volstond niet om aan de sterke vraag vanwege de parastatale disconteringsinstellingen te voldoen, die aldus verplicht werden hun toevlucht te nemen tot herdisconto bij de Nationale Bank. De rentevoet voor callgeld bleef op 1,25 pCt bepaald.

Op de geldmarkt bleef de vraag overwegend georiënteerd naar eerder kort papier (30 dagen). Papier met ietwat lange looptijd (60 of 90 dagen) ging moeilijk van de hand. De banken kregen het na het jaareinde eveneens ietwat ruimer, zodat zij opnieuw de credietverlening met eigen middelen konden verhogen. Inzake herdisconto bleven de strenge beperkingen van de Nationale Bank onverminderd gehandhaafd. De portefeuille handelspapier van de centrale bank beliep op 1 Februari 1951 frs 10.158 mln tegen frs 10.451 mln op 4 Januari 1951 en frs 4.082 mln op 29 Juni 1950..

Begin Februari werd het jaarverslag bekend gemaakt van de gouverneur van de Nationale Bank. Zoals gewoonlijk bevat het zeer belangwekkende gegevens over de monetaire, financiële en economische toestand van het land. Een paar in het verslag behandelde aangelegenheden interesseren speciaal de lezer van deze kroniek. De heer Frère kwam inderdaad terug op twee voorstellen, die hij reeds vorig jaar deed en die toen het voorwerp waren van een uitgebreide discussie. Het betreft in de eerste plaats het monetair statuut van het land. In overeenstemming met de senaatscommissie van Financiën blijft de heer Frère voorstander van de bepaling van een vaste statutaire dekkingsverhouding voor de centrale bank en van de toekenning van de macht tot devaluatie van de munt aan het Parlement. „De bank acht het wenselijk dat die voorstellen werkelijkheid worden zodra de omstandigheden zulks toelaten: de rem die zij opleggen, komt de gehele

volkshuishouding ten goede en vormt voor de overheid zelf een beschermende factor" (blz. 6—7).

Het tweede punt heeft betrekking op de aanwending van de ingevolge de devaluatie van September 1949 ontstane meerwaarde van de goud- en deviezenvoorraad van de Nationale Bank. Zoals bekend had de gouverneur van de Nationale Bank vorig jaar gesuggereerd dit bedrag aan te wenden voor een definitieve aflossing van een gedeelte van de bij de Nationale Bank ondergebrachte staatsschuld.

Krachtens de wet van 10 Augustus 1949 werd dit bedrag (B.frs 4.279 mln) toegekend aan de Staat. De overdracht geschiedde krachtens een tussen de Minister van Financiën en de gouverneur afgesloten overeenkomst op 12 Augustus 1950. De meerwaarde werd op het credit van een speciale rekening geboekt en daarna volledig door de Minister van Financiën aangewend tot dekking van investeringsuitgaven. De Minister maakte te dier gelegenheid nochtans bekend, dat, zodra de Schatkist op de kapitaalmarkt middelen zou vinden, de speciale rekening terug zou worden gecrediteerd. In dit verband geeft de heer Frère thans als zijn mening te kennen, dat „in afwachting van de eventuele aanwending der rekening overeenkomstig de wens van de Bank, de gegevens van het probleem zich niet hebben gewijzigd. De toestand van het geldwezen wordt inderdaad verzwakt, zowel door de aanwending van de geboekte meerwaarde tot investeringsuitgaven als tot financiering van de lopende uitgaven" (blz. 7—8).

Kapitaalmarkt.

De stijgende beweging van de rentestand op de obligatiemarkt werd in de loop van Januari versneld. De stijging tegenover Juni bedraagt thans voor de langlopende staatsobligaties ca 0,25 pCt en nog enkele fracties meer voor de korte termijnen.

TABEL I.

Gemiddeld netto-rendement van de voornaamste obligatietypes¹⁾.

obligatietype	looptijd	eind Juni 1950	eind Dec. 1950	eind Jan. 1951
4 pCt Geünif. schuld	langlopende	4,34	4,49	4,58
Schatkiscertif. ...	ca 8 jaren	4,63	4,92	5,03
Kasbons steden ...	ca 6 jaren	4,49	4,66	4,78
Kasbons parast. instellingen	9 jaren	—	—	5,26
Industr. oblig.	ca 12 jaren	5,43	5,69	5,63

¹⁾ Er werd rekening gehouden met agio of disagio bij de terugbetaling.

Enkel de koloniale obligaties en enkele obligaties van vennootschappen konden in Januari tamelijk goed hun koersen behouden, alhoewel de industriële obligaties gedurende de vorige maanden een gevoelige daling ondergingen. In onderstaande tabel wordt de koersevolutie sedert Juni 1950 aangegeven van de belangrijkste uitstaande staatsobligaties.

TABEL II.

Koersen van enkele belangrijke staatsleningen (in pCt).

	Juni 1950 maximum	Dec. 1950	Jan. 1951
4 pCt Bevrijdingslening 1945 ...	89,90	86,35	84,35
4 pCt Geünificeerde Schuld	92,05	89,—	87,35
3,5 pCt Schatkiscert. 1944 1e reeks	87,85	96,50	96,55
4 pCt Schatkiscert. 1949	98,70	96,50	95,60

Het ligt voor de hand, dat bij een dergelijke tendentie de opnemingscapaciteit van de markt voor nieuw papier niet erg groot is. Het is daarom zeer belangwekkend, dat de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid

rond midden Februari voor B.frs 1.000 mln 10-jarige kasbons 4,5 pCt 1951/61 zal trachten te plaatsen. Het papier wordt aan 97 pCt aangeboden en is na 10 jaren terugbetaalbaar à 102 pCt.

Op de aandelenmarkt werd in Januari een aanvang gemaakt met de inschrijving op de nieuwe aandelen van drie Kongolese vennootschappen. De koloniale aandelen genoten in de afgelopen maand nochtans minder voorkeur van het publiek dan in vorige maanden. De stijging bedroeg enkel 4 pCt, tegenover een gemiddelde stijging van het koerspeil van ca 8 pCt. Hiermede is dan meteen aangeduid, dat de beurs in Januari tamelijk sterk opliep. De binnenlandse aandelen stegen o.a. gemiddeld met ruim 13 pCt.

Gemiddeld koerspeil op de aandelenbeurs te Brussel.
(indices basis 1936—'38 = 100)

	Juni 1950	Dec. 1950	Jan 1951
Industriële aandelen	168	172	194
Openbare nutsbedrijven	148	146	156
Financiële instellingen	125	120	102
Koloniale aandelen	272	325	334
Gemiddeld koerspeil	181	188	204

De verschuiving van de in Januari tot uiting gekomen voorkeur van de beleggers voor binnenlandse eerder dan voor koloniale fondsen dient o.i. te worden verklaard eensdeels door een afneming van de internationale spanning en anderdeels doordat de koersen van de koloniale fondsen reeds eerder zeer sterk waren opgelopen.

Brussel.

V. VAN ROMPUY.

STATISTIEKEN

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaalvoorraad	Govt debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept	Gouden en zilveren munten
17 Jan. '51	0,4	1.345,3	1.350	1.297,1	53,3	1,0
24 Jan. '51	0,4	1.345,3	1.350	1.284,7	65,7	1,0
31 Jan. '51	0,4	1.345,2	1.350	1.282,0	68,3	1,0

Data	Govt securities	Other securities		Deposits			
		Disc. and advances	Securities	Totaal	Public accounts	H.M. Treasury Special account	Banken
25 Dec. '46	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	—	278,9
17 Jan. '51	339,1	18,2	24,4	417,7	13,2	2,4	317,8
24 Jan. '51	320,7	11,5	25,4	406,0	13,5	2,4	306,3
31 Jan. '51	293,6	19,7	35,6	400,0	13,0	2,4	297,9

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars)

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
11 Jan. 1951	21.293	20.704	320	20.461
18 Jan. 1951	21.251	20.664	353	20.798
25 Jan. 1951	21.210	20.622	373	20.545

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposits		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
11 Jan. 1951	23.341	18.947	273	17.502
18 Jan. 1951	23.161	19.806	105	18.587
25 Jan. 1951	23.009	19.611	256	18.260

PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND.
(1938/'39 = 100).¹⁾

Groep	I. Volgens huishoudrekeningen April 1948—Maart 1949; gezinnen met inkomens van f 40 — < f 50 per week.						II. Volgens huishoudrekeningen 1935/'36; gezinnen met inkomens in 1935/'36 beneden f 1.800 per jaar.							
	1949		1950				1945	1948	1949		1950			
	15 Sept.	15 Dec.	15 Juni	15 Sept.	15 Nov.	15 ^{a)} Dec.	15 Sept.	15 Sept.	15 Sept.	15 Dec.	15 Juni	15 Sept.	15 Nov.	15 ^{b)} Dec.
Totaal	197	205	217	218	222	222	173	206	216	226	241	243	249	249
Voedingsmiddelen	235	246	269	258	263	264	166	229	244	257	284	276	286	286
Kleding	309	326	342	360	372	375	325	310	312	330	347	367	380	382
Schoeisel	356	364	377	405	417	419	296	335	364	374	383	407	421	424
Reiniging	325	325	325	335	338	338	234	321	380	380	382	387	392	392
Woninginr. en huisraad	302	308	317	366	342	343	323	309	306	314	323	343	349	349
Overige groepen incl. huur	151	156	162	167	168	168	144	154	159	164	170	177	178	178
Huur	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁾ Bron: „Statistisch bulletin van het C.B.S.“.

Voor de berekening is het prijsverloop gevolgd in de gemeenten Groningen, Enschede, Eindhoven, Tilburg, Dongen en Heerlen.

^{a)} Voorlopige cijfers.

^{b)} Herzien cijfer.

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND ¹⁾ %).

	Juni 1950	Juli 1950	Aug. 1950	Sept. 1950	Oct. 1950	Nov. 1950
Voedingsmiddelen:						
plantaardige	134	121	118	118	119	121
dierlijke	94	100	100	103	102	109
totaal	112	110	109	110	110	114
Grondstoffen:						
houtwaren	108	109	109	111	120	136
chem. producten	112	113	113	116	123	123
textielwaren	139	147	158	170	178	191
leer en leerwaren	134	138	150	171	178	185
metaalwaren	103	107	114	117	126	130
papierwaren	91	100	105	117	122	128
hulpstoffen	129	129	129	130	130	130
totaal	122	124	129	133	138	142
Afgewerkte producten:						
glas, aardewerk						
enz.	109	109	109	109	109	109
houtwaren	99	99	99	99	100	101
chem. producten	106	106	107	109	112	113
textielwaren	130	132	136	142	151	153
leer- en rubberwaren	116	116	119	127	131	137
papierwaren	102	106	107	112	119	123
metaalwaren	116	116	118	120	121	122
gefabr. voedings- en genotmiddelen	110	112	114	117	117	117
overige producten	93	95	98	99	102	104
totaal	113	114	117	120	123	124
Algemeen indexcijfer	115	115	117	120	122	125

¹⁾ Bron: „Centraal Bureau voor de Statistiek“; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

WERKLOOSHEID EN WERKVERRUIMING IN NEDERLAND ¹⁾ %).

Maand	Geheel werklozen	Geheel wachtgelders	Geregistreerde D.U.W.-arbeiders ²⁾
30 Juni 1945	112.622	120.800 ³⁾	18.300 ³⁾
29 Juni 1946	45.953	13.382	30.693
31 Jan. 1950	75.819	1.756	31.844
28 Febr. 1950	71.332	2.110	33.430
31 Mrt 1950	57.562	2.333	31.747
30 April 1950	59.175	3.148	28.374
31 Mei 1950	53.586	537	22.471
30 Juni 1950	46.518	285	17.724
31 Juli 1950	46.875	239	13.685
31 Aug. 1950	48.423	164	12.856
30 Sept. 1950	49.885	118	8.246
31 Oct. 1950	48.512	172	10.304
30 Nov. 1950	56.600 ³⁾	500 ³⁾	20.800 ³⁾
31 Dec. 1950	80.900 ³⁾	2.200 ³⁾	25.200 ³⁾

¹⁾ Bronnen: „Maandschrift C.B.S.“ en „Statistisch Bulletin C.B.S.“; gegevens van de arbeidsbureaux.

²⁾ Incl. degenen, die wegens ziekte, ongeval, weersomstandigheden enz. niet konden werken.

³⁾ Schattingen.

WERKLOOSHEID IN BELGIË ¹⁾ %).

Maand	Geheel werkloos	Gedeeltelijk en toevallig werkloos
October 1949	196.463	54.614
November	210.403	48.984
December	202.116	62.959
Januari 1950	216.096	92.872
Februari	209.156	55.105
Maart	190.845	45.994
April	177.987	41.968
Mei	165.467	45.522
Juni	157.480	50.843
Juli	152.934	51.632
Augustus	146.663	33.319
September	143.920	26.351
October	138.000	25.994

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

VII DE

Augustum

ROTTERDAMSCH E VROUWELIJKE STUDENTEN VEREENIGING

RINSKE BLIJA

BLIJSPEL IN DRIE BEDRIJVEN

DOOR

Prof. G. Gonggrijp

REGIE: GERARD WAAR

Vrijdag 16 Februari 1951 te 8.15 uur in „Palace“, Zomerhofstraat te Rotterdam

Kaarten verkrijgbaar à f 2,50 in het clubgebouw van de R.V.S.V.: Heemraadssingel 329 b, tel. 33369

ALLE voordelen
van een
PENSIOENREGELING

voor Uw personeel
verkrijgt U
bij

AMSTLEVEN

BOVENDIEN

snel en gratis
gedegen adviezen
en

doorlopend **EEN GOEDE SERVICE**

N.V. AMSTERDAMSCH E MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVERZEKERING

Nieuwe Spiegelstraat 17 • Amsterdam • Telefoon 63272

Deze week verschijnt het

West-Duitsland nummer

van het

NETHERLANDS TRADE BULLETIN

Wij zijn gaarne bereid U ter kennismaking een proefnummer te zenden, zodat U een indruk heeft hoe deze uitgave in persoonlijk geadresseerde enveloppen wordt verzonden. Indien U nieuwe buitenlandse relaties wenst aan te knopen, dan verdient het zeer zeker aanbeveling U volledig op de hoogte te stellen van deze prima werkende publiciteit. Vraagt vrijblijvend inlichtingen aan de administratie van het Netherlands Trade Bulletin

POSTBUS 42 — SCHIEDAM

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

□

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar,
voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van
de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te
Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijkdelen (per zeepost) f 26,—, overige
landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden
beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

□

Aangelehende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk,
Rotterdam (W.).

□

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300,
toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op
aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60
per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht
voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs